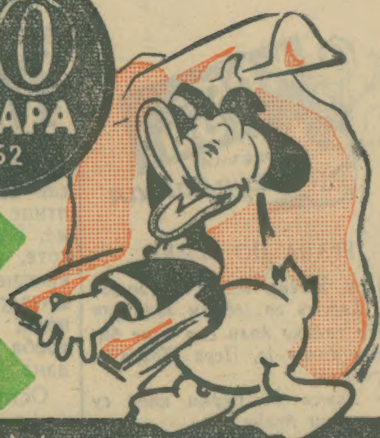
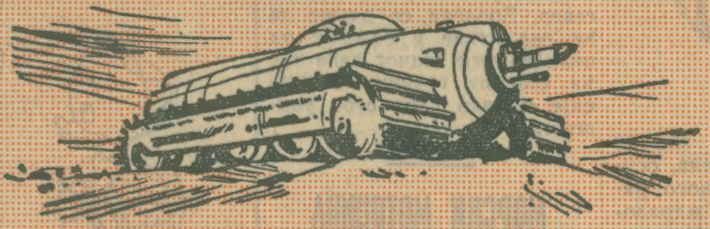
ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Година XXIII — Број 471
Субота, 7. јануар 1961.

20 ДИНАРА 1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

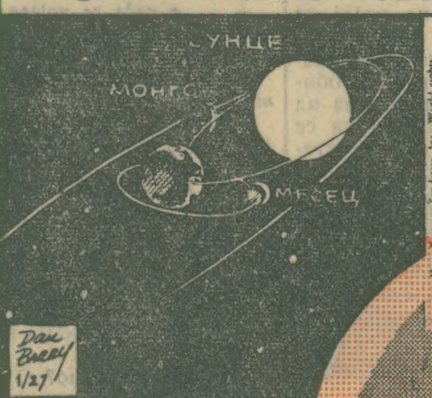

ГОДИНА: 19.. ПЛАНЕТА-ЛУТАЛИЦА МОНГО, УХВАЋЕНА У СУНЧЕВО ГРАВИТАЦИОНО ПОЉЕ, КРУЖИ ОКО СУНЦА КАО ДЕСЕТА ПЛАНЕТА.*

*ОСТАЛЕ: МЕРКУР ВЕНЕРА ЗЕМЉА МАРС ЈУПИТЕР САТУРН УРАН НЕПТУН ПЛУТОН

КАД СЕ ЊЕГОВА ПУТАЊА ПРИБЛИЖИЛА ЗЕМЉИНОЈ...

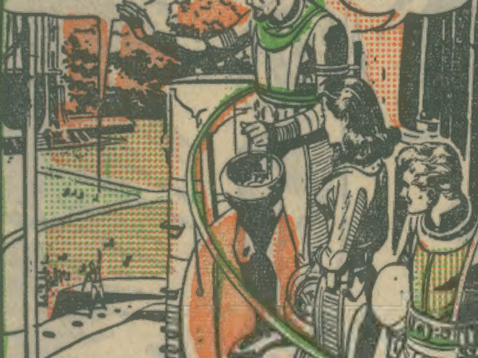

...ФЛАШ ГОРДОН ЈЕ НА МОНГОУ ПРИМИО РАДИОГРАМ СА СВОЈЕ РОДНЕ ПЛАНЕТЕ...

4... 3... 2... 1... НУЛА! УЗЛЕТАЊЕ! ТРИ МИНУТА ПУТНИЦИ СУ ОСЕЋАЛИ СТРАХОВИТУ ТЕЖИНУ И ПРИТИСАК... А ОНДА ЈЕ БРЗИНОМ ОД 10 МИЉА У СЕКУНДИ БРОД НАПУСТИО ПОЉЕ МОНГООВЕ ТЕЖЕ И ЈУРНУО КРОЗ СВЕМИР!

РАКЕТНИ БРОД НА КОМЕ СУ СЕ НАЛАЗИЛИ ФЛАШ, ДЕЈЛ И ЗАРКОВ УРОНИО ЈЕ У СВЕМИР...

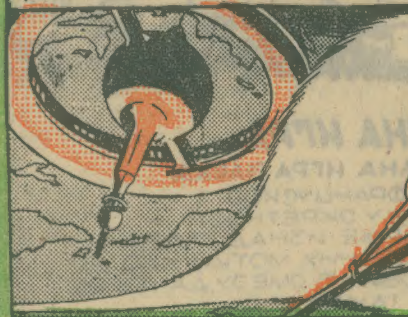

ЛЕТЕЋИ ОКО ЗЕМЉЕ БРЗИНОМ ОД 15.000 МИЉА НА ЧАС, ВАСИОНСКИ БРОДОВИ НАПУСТИЛИ СУ СВОЈУ КРУЖНУ ПУТАЊУ. КАД БУДУ ДОСТИГЛИ ДВОСТРУКО ВЕЋУ БРЗИНУ...

...И БРОДОВИ ЋЕ ПАДАТИ КРОЗ ПРОСТОР ПРЕМА СВОМ ЦИЉУ... МЕСЕЦУ!

У ОВОМ БРОЈУ

НАСТАВИЋЕ СЕ

БРАЋА ПО МЛЕКУ

Пера Ждера волео је много сир. Кад су га једном запитали зашто толико воли сир и не бирајући какав је, Пера Ждера је одговорио:

— Зашто да бирам када су сви сиреви браћа.

— Како то, браћа? — чуди се Попај.

— Па браћа по млеку! — одговори Пера Ждера.

НИКАД ТО НИЈЕ КУПОВАО

Једном, не знам ни сам како, Шиља се нашао у подруму Пере Ждере. Изненадио се када је видео колико празних флаша има у подруму.

— Је ли, Перо, откуда ти толике празне флаше у подруму?

— Не знам! Ако хоћеш право да ти кажем и ја се чудим, јер још никада у животу нисам купио ниједну једину празну флашу.

ШТО НИСИ ПАЗИО

— Гајо, опет ми се наставник тужио на тебе... Нешто ниси знао... Шта је то било, — викао је на Гају ујка Паја.

— Па нисам знао где је Падова.

— Хм, а што ниси пазио где си је оставио.

ПОСЛЕДЊИ бели ждралови

Мало јато белих ждралова дигло се овог пролећа из мочвара националног парка Аранзас у Тексасу. Да би снеле јаја и излегле своје младе ове велике птице прелећу изнад Оклахоме, Канзаса, Небраске и Дакоте, прелазе више од 2000 километара да би стигле до мочвара у северозападној Канади, где њихови потомци треба да угледају светлост дана.

Остала су свега 33 бела ждрала од многобројних јата која су још до пре 100 година замрачивала небо приликом свог традиционалног поласка. Осим њих постоји у Америци још свега 6 оваквих ждралова који живе у заробљеништву, али они уопште не дају потомство. Тек 1940. године бели ждралови су стављени под заштиту државе, али тада су већ били такорећи изумрли.

Ждралови су необично грациозне иако и веома велике птице. Могу да достигну висину од 1,50 метра, а распон крила им је 2,50 метра. Да би се сачувало ово неколико примерака белих ждралова додељено им је 20 квадратних километара у националном парку Аранзас. Ако се убије једна од ових птица следује казна од 500 долара или 6 месеци затвора, а понекад и једно и друго!

Опасност од изумирања ових птица била би донекле отклоњена кад би се ждралови намножили бар на 100 примерака. А до тога ће тешко доћи, јер су бели ждралови веома осетљиве птице, којима прети опасност на сваком кораку. Друге врсте ждралова нису толико осетљиве и њихов број се не мења.

На свом ваздушном путу бели ждралови су постајали мета несавесних ловаца. Тек што би избегли метке америчких ловаца, падали су под нишан Ескима и Индијанаца. По свему изгледа да су ове ретке птице које су према сведочењу фосила живеле још пре милион година, осуђене на пропаст. Много раније било је белих ждралова колико и бивола. Њихово „гаруuу-гаруuу" могло се чути читаву миљу далеко. Овај глас сличан звиждуку производи се у душнику, дугачком 1,50 метар и савијеном у котур испод грудне кости.

Данас бели ждралови лете веома високо, као да су свесни да морају бити опрезни, док су још пре стотинак година летели много ниже и у групама по неколико хиљада. Досељеници су их тада масовно убијали јер је њихово месо цењено као деликатес.

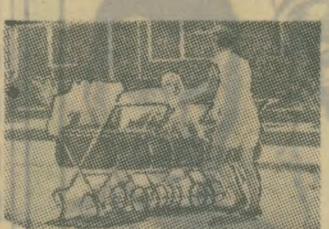
Бели ждралови најрадије живе у пространим мочварним пределима, где има бизамских пацова и где црвене барске бубе трче уз зелени шевар, а плави вилински коњици испуњавају ваздух својом зуком. Ту ждралови грациозно шетају на својим високим ногама кроз плитку воду, где налазе своју храну: жабе и ситне рибе. Најслободнији су кад се нађу на чистини, иначе као да се плаше непријатеља који би могао однекуд да се дошуња, а не знају да баш тако својом снежном белином и величином представљају истакнуту и примамљиву мету.

Гнездо белих ждралова начињено подаље од обале у плиткој води има 1,50 метар у пречнику. Изнутра је обложено фином, сувом травом. Ту женка снесе 1 — 2 овална пегава јајета, од по 10 сантиметара дужине. Младунци су, кад се излегу, жућкасти као пилићи и веома брзо почињу да лете заједно са родитељима.

Осећајући опасност бели ждралови су све више преносили своја места плођења на север. Зоолози се плаше да ће ове птице у бежању од цивилизације једног дана прећи северну границу вегетације и тако саме себе уништити.

МАЛО СНАЛАЖЉИВОСТИ

Калвин Баблин из Поинт Лукаута у САД морао је да покаже мало сналажљивости: његови синови — тројке да би се извезли у шетњу морали су да имају и троја колица. Али отац се досетио: провукао је кроз колица једну шипку и тако их повезао да је његова жена могла одједном да их гура.

МОРСКИ МОТОЦИКЛ

Најновији изум за разоноду у јапанским морским купалиштима је мотоцикл који плива. Два понтона повезана платформом на којој се налазе седишта, имају уграђен мотор од 5 коњских снага. Управљач је као на обичном мотоциклу а брзина од 20 км на час може и да се повећа на 80 км ако се стави снажнији мотор.

НЕМА НИКАД

— Перо, тренутно немам уза се пет стотина динара, а хитно ми је потребно. Буди добар па ми позајми — замолио је Шиља.

— О срећни човече, ти немаш тренутно, а ја их немам никад — одговорио је мирно Пера.

НОВИ СИГНАЛИ НА УЛИЦИ

На улици су били постављени нови аутоматски сигнали, па учитељ у школи објашњава ђацима како се помоћу тих знакова прелази преко улица.

— ... а када се појави зелена боја, онда прелазе сви! — закључио је учитељ.

Тада се јавио Гаја са једним питањем:

— Молим, а да ли прелазе и они који имају по две двојке.

КАО АЛВА...

— Је ли, Мики, чуо сам да је Паја написао роман — питао је Попај.

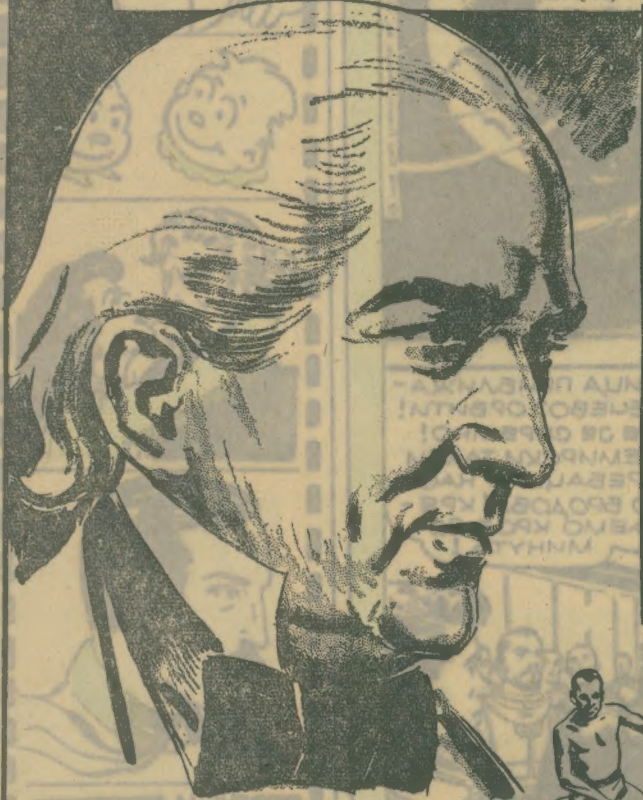
— Јесте.

— Како се продаје?

— Одлично, продаје се као алва.

— Дакле на кило?

Ripley's — Веровали или не!

ХЕНРИ ЏОРДЕЛ (1750-1814)
СУДИЈА У ГРЕЈТ ЈАРМУТУ (ЕНГЛЕСКА) ПОСЛЕ 21 ГОДИНУ СУДИЈСКЕ СЛУЖБЕ ПОДНЕО ЈЕ 1813 ОСТАВКУ ДА БИ ИЗБЕГАО ДА ИЗРЕКНЕ СВОЈУ ПРВУ СМРТНУ ПРЕСУДУ

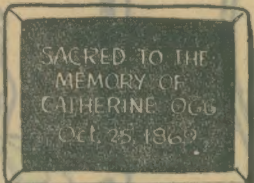
УНИВЕРЗИТЕТ У ФРАНЕКЕНУ (ХОЛАНДИЈА)
КОЈИ ЈЕ ПОСЛЕ 226 ГОДИНА ПОСТОЈАЊА КАО НАУЧНЕ УСТАНОВЕ НАПОЛЕОН I ЗАТВОРИО (1811 ГОДИНЕ) — ДАНАС ЈЕ ДУШЕВНА БОЛНИЦА

КАМЕН
СА ОТИСКОМ СТОПАЛА КРАЉА ПУНАРВАМАНА ПОШТУЈЕ СЕ НА ОСТРВУ ЈАВИ ВЕЋ 1.500 ГОДИНА КАО ПРАВА СВЕТИЊА

НЕОБИЧНА ИГРА
ТРАДИЦИОНАЛНА ИГРА БАСКА У ШПАНИЈИ И ФРАНЦУСКОЈ ЗАХТЕВА ВЕЛИКУ ОКРЕТНОСТ НИ ИГРАЧ КОГА ДРЖЕ ИЗНАД ГЛАВА НА НЕКОЛИКО УКРШТЕНИХ МОТКИ КАО НИ ЊЕГОВИ ДРУГОВИ НЕ СМЕЈУ ДА ПОГРЕШЕ У ТАКТУ

ЗАЧКА ТАБЛИЦА
У ДРВЕНОМ РАМУ ПОСТАВЉЕНА КАО НАДГРОБНИ СПОМЕНИК У ГЛЕНКОРЕУ (ШКОТСКА) СТОЈИ ВЕЋ 91 ГОДИНУ

ОВЦА
А ХЕНРЕХЕНА ИЗ ДРОУМОРА (НОВИ ЗЕЛАНД) ОЈАГЊИЛА ЈЕ 6 ЈАГАЊАЦА ТЕШКИХ УКУПНО 12,5 КИЛОГРАМА КОЈИ СУ СВИ ОСТАЛИ У ЖИВОТУ

КАКО ШКОТЛАНЂАНИ ПУТУЈУ НА ЛЕТОВАЊЕ

Неки Хуго Милер је одлучио да годишњи одмор проведе у Шкотској. Решио је да путује у Глазгов. Попео се у воз, ушао у купе и сео на своје место.

Сапутници су му изгледали симпатични људи, нарочито један старији човек, који је седео прекопута њега и с времена на време му се љубазно осмехивао. Зато је Хугу било жао када је овај човек на првој станици узео свој кофер, климнуо главом у знак поздрава и изјурио из купеа као да му се јако жури. Али Хуго се још више изненадио, када је, тек што је воз кренуо, у купе опет ушао стари господин прилично задуван, а ипак насмешен. Подигао је свој кофер и ставио га у мрежу, сео на своје бивше место, извадио марамицу и обрисао чело. Остао је миран све до следеће станице када је опет скочио, дохватио свој кофер и, климнувши лево и десно главом, изјурио напоље. Тек што је воз поново кренуо, вратио се и симпатични Шкотланђанин. Сада је био још више ознојен и задуван.

Како се ово понављало на шест станица, Хуго Милер се коначно охрабрио када су кренули ка седмој и упитао свог сапутника:

— Опростите ако вас узнемиравам, али стварно ме интересује зашто излазите на свакој станици и опет се враћате у купе?!

После мало дуже паузе, док је Шкотланђанин дошао до даха, одговорио је:

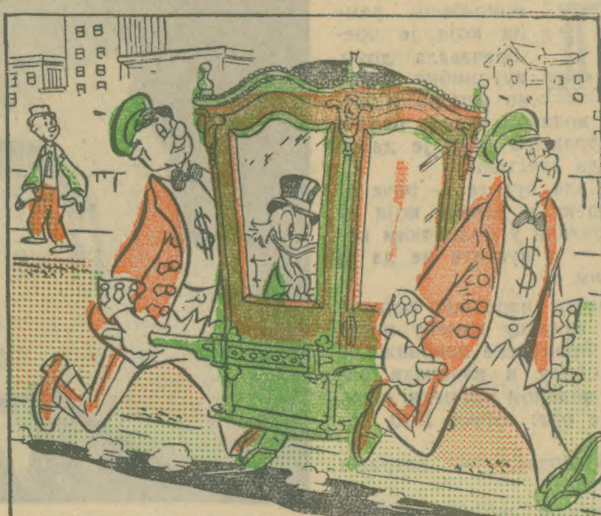
— Зато што сваки пут морам да купим возну карту до следеће станице. Могла би се на путу десити несрећа, па зашто да издам паре бадава?!

Прислушкивање је немогућно

Једна калифорнијска фирма конструисала је уређај који онемогућује прислушкивање телефонских разговора. Апарат је веома једноставан и састоји се од батерија и транзистора, а треба да их имају инсталиране у својим слушалицама и један и други телефонски говорник. Наиме, овај апарат претвара речи у неразумљиве тонове и тек кад оне доспеју до слушалице саговорника ту их овај други апарат претвара у разумљиве.

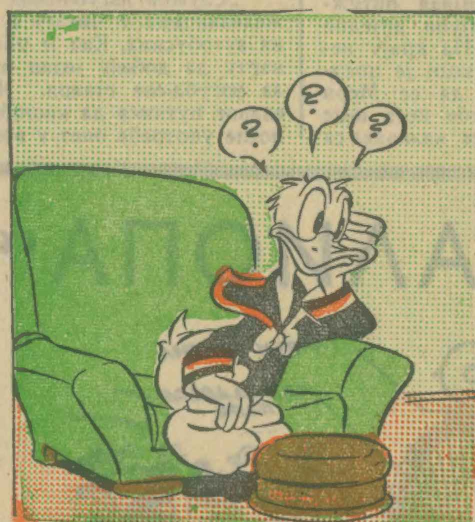

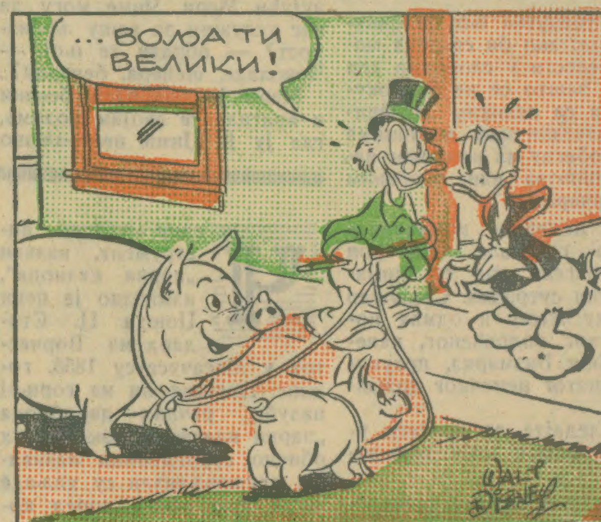

САМО ЗА РЕТКЕ

Осми том „Британског музеја“ изашао је из штампе. Цело дело имаће 300 томова и биће готово 1967. године. Комплетан каталог стајаће 25.000 швајцарских франака, а штампаће се у неколико хиљада примерака. За претплату се пријавило 37 земаља. „Британски музеј“ има 6 милиона књига и најстарија је и највећа библиотека на свету. Сматра се да ће одсад сваког месеца излазити по 4 тома.

ПО МИШЉЕЊУ

Према мишљењу неких стручњака ако човек носи исту врсту одеће, да би се нормално осећао мора да мења температуру — кад мирно седи потребна му је температура од плус 21 Целзијусов степен, кад обично хода довољно је плус 4, а кад трчи може да буде и минус 15 степени.

ТРАГ ЗАБЛУДЕ

„Метод“ проналажења воде помоћу „рачвасте гранчице“ (ракљи, како је познато у нашем народу) наука је још у 17. столећу оквалификовала као сумњив и непоуздан, иако се он и касније одржао, као траг прастаре заблуде. Ракље вуку своје порекло из давнине. Верује се да су старе око 7.000 година. Аутентична историја о њима почиње 1556. године, откад датирају поуздани подаци.

ТАЈАНСТВЕНА КОНТЕСА

Приближавајући се црно-белој рампи која је препречавала друм, аутомобил лагано успори и жена за воланом угледа немачког стражара који је давао знак да заустави.

— Сада ћутите — рече она човеку и дечаку који су се налазили у болничким колима — и пустите ме да ја говорим.

Немачки наредник који је чувао границу између подељене Француске приближи се аутомобилу и изненади када за воланом примети жену. Био је рат: август 1940. године.

— Исправе, — затражи стражар.

Ставивши своју машинску пушку на раме он узе три папира: „Болничарка“ — прочита и погледа жену обучену у униформу сестре, „механичар“ — необријани цивил који је седео крај ње и „дете које треба да се одведе родитељима у неокупирани део Француске“. Наредник провуче главу кроз прозор и осмотри унутрашњост кола, затим врати жени исправе и у ставу мирно поздрави.

— Хвала — рече, а црно-бело рампа се лагано диже отварајући пут ка слободи.

То је био велики тренутак за човека у колима који је био енглески официр и кришом напуштао окупирану Француску. Али то је био много значајнији тренутак за Мери Линдел, Енглескињу удату за француског конта де Мелвила, која је почела да спроводи своју „операцију“ спасавања. Ово је био први бегунац...

Фон Бизмарк је преварен

При слому Француске многе избеглице су за време повлачења изгубиле децу. Малишани су покупљени и смештени у једно склониште у Паризу. Једног дана у Црвеном крсту, где је добровољно радила, неки пријатељ је запитао контесу Мери де Мелвил:

— Да ли можете од Немаца да добијете дозволу да се овој јадној деци омогући прелаз у неокупирану зону где се налазе њихови родитељи?

Тог тренутка њој је синула идеја: ако би се деца могла превести у слободни део земље, зашто се не би покушало и са великим „дечацима“, савезничким војницима који побегну из немачког заробљеништва или обореним авијатичарима.

Код немачког команданта Париза генерала Ота фон Штулпнагела она се пријавила још сутрадан. Саслушао је њену жељу и одмах позвао свог подређеног, капетана фон Бизмарка, праунука познатог немачког државника.

— Гледајте да контеси укажете помоћ коју год затражи.

Када су прешли у канцеларију капетана фон Бизмарка, он је упитао:

— Контесо, ко ће возити кола?

— Наравно ја — одговорила је она брзо.

— Извините, али то је врло дуг и напоран пут.

Контеси је тог тренутка синула идеја:

— Имаћу механичара као помоћног шофера.

Капетан климну главом у знак одобравања не слутећи да јој је тог тренутка одобрио и пребацивање савезничких бегунаца из окупиране Француске.

Опасни аутостопер

Порука преко везе је гласила: „Капетан Џими Виндзор Луис треба да се пребаци. Ако је нужно, уме добро да стисне зубе“. Ускоро је све било спремно за пут. За воланом у амбулантним колима седела је „болничарка“ Мери Линдел, а крај ње „механичар“ Џими Виндзор, снабдевен лажним исправама на име ирског новинара. Капетан фон Бизмарк благонаклоно је потписао купоне за следовање бензина.

Приближавали су се Орлеансу, кад крај друма угледаше једног немачког авијатичара који је палцем, као аутостопер, давао знак да га повезу.

— Ех, када бисмо и овакве будале узимали са собом — насмеја се Џими.

Тог тренутка контеса поче да кочи. Пре него што је запрепашћени Џими могао да проговори, жена даде знак немачком авијатичару да уђе. Џими седе позади, а Немац заузе његово место.

— Летели смо јутрос над Енглеском, — поче авијатичар да се хвали, али умало да настрадам. Апарат ми је био тешко оштећен па сам морао да се спасавам падобраном. И ево ме сада овде.

Не окрећући се, он као да се нечег присети показа прстом преко рамена на Џимија и упита:

— Ко је тај човек?

— Механичар — одговори Мери.

— Изгледа тупоглав.

— Добро сте оценили — кроз смех потврди Мери.

У градићу Шатодину авијатичар замолио контесу да заустави и изиђе из кола. Мери му пружи руку у знак поздрава али он је замоли да пође са њим. За тренутак она се двоумила а онда климну главом у знак пристанка. Убрзо уђоше у једну зграду где авијатичара дочекаше његови другови, одушевљено га тапшући по раменима у знак добродошлице, јер су мислили да је настрадао.

— Ово је једина особа која је зауставила кола и довезла ме овамо — објасни он својим друговима показујући Мери. Чиме могу да вас услужим за вашу љубазност? — обрати се њој. — Чоколаде, шећера, бензина?..

Мери је одабрала бензин и вратила се својим колима, где ју је Џими нестрпљиво чекао, са купоном на 200 литара.

Код пограничне стражаре немачки војник заустави кола и прегледа документа. Све је било у реду, и он их поздрави махнувши им руком а и друга црно-бела рампа поче лагано да се диже.

У рукама гестапоа

Три човека журно изађоше из црне лимузине која се бешумно зауставила пред кућом конта де Мелвила. Почели су бесомучно да лупају на улазу:

— Отварајте! Отварајте!...

„Ипак су дошли“ — помисли Мери. Хладнокрвно отвори врата и три гестаповца улетеше унутра. Испитивање је одмах почело.

— Ко је био веза између вас и пуковника Шоа.

— Пуковник Шо? Ко је то? — изненади се Мери.

— Где је енглески официр Џими Виндзор Луис?

„Знају све“ — помисли Мери, али хладнокрвно и отсечно одговори:

— Престаните са измишљањем којекаквих имена.

— Имамо начина да вам одрешимо језик, — рече гестаповац и даде знак двојици агената.

Одвели су је у злогласни затвор Шерш Миди. Десет дана су је испитивали унакрсним питањима. Притом су појачавали мучење. Али ни под снопом заслепљујуће светлости рефлектора она није ништа признала.

Упутили су је на војни суд. У оптужници је стајало: „Контеса де Мелвил је прихватала непријатељске војнике и кришом их пребацивала у неокупирани део Француске“. Тужилац је тражио смртну казну.

Мери је побијала оптужницу не признајући ниједно наведено дело. На крају немачки генерал, који је председевао изјави да се Мери ослобађа оптужбе која није доказана, али се кажњава са две и по године робије за вређање немачких војника.

— Чиме сам увредила немачке војнике? — упита она.

— Овде пред судом — рече генерал — дословно сте рекли: „Ове свиње су дошле да ме ухапсе“.

Мери се није предавала и хитно објасни:

— Изгледа да ви не знате шта у енглеском језику тачно значи реч свиња. На немачком то је свиња, али у енглеском то значи дивљи вепар, срчана и храбра животиња.. Напротив, ја сам тиме само узвисила вашу армију.

Казна је смањена на девет месеци.

По изласку из затвора контеса де Мелвил знала је да је гестапо држи под сталном присмотром. Даљи рад под таквим околностима био је немогућ. Зато је прешла у Шпанију, да би се затим из Лисабона пребацила у Енглеску, оним истим авионом, који су доцније Немци оборили изнад мора да би убили познатог енглеског глумца Лесли Хауарда, који се тада налазио у њему.

Али контеса де Мелвил, позната у Енглеској као Мери Линдел, крајем октобра 1942. године авионом се опет кришом вратила у Француску. Ту је она наставила своју „операцију спасавања“. Издајством једне жене, којој су нацисти платили две хиљаде и пет стотина фунти стерлинга. Немци су поново ухватили Мери. На путу за злогласни концентрациони логор смрти Равенсбрук, при искакању из воза, нацистички стражари су је ранили. Али ништа није могло да сломи дух ове храбре жене. Она је остала херој до краја.

Мери Линдел је завршетак рата дочекала са јединственим признањем да је спасла и омогућила бекство преко 150 савезничких официра, војника и официра.

СНАШАО СЕ

Једног дана у подне у уредничку собу Марка Твена узбуђено је улетео један слагач:

— Знате ли — повикао је још са врата — да је злочинац Џек Поркупајн изненада помилован. А ми смо већ дали у штампу опширан опис његовог погубљења са сликом вешала!

Марк Твен му мирно одговори:

— Не мари. Ствар не заслужује толико узбуђења. Зауставите машине и испод тог чланка донесите вест: Поркупајн помилован. Опширан извештај о томе шта би се догодило да помиловање није стигло у последњем тренутку.

Министар није светиљка

Аутомобил Дебреа, француског првог министра, зауставио је једне ноћи на једној од аутострада један жандарм због тога што задња светиљка није горела.

Шофер је зачуђено подигао обрве и одговорио:

— Нисам приметио да светиљка не гори. Али, зар не видите нашу кокарду?

Чувар реда баци поглед на службени знак на министровим колима и рече:

— Кокарда, ипак, није светиљка.

— Изгледа да не схватате да ја возим господина Дебреа — рече шофер.

— Може бити — одговори мирно жандарм — али ни господин Дебре није светиљка.

Кишобран за изнајмљивање

„Служба изгубљених кишобрана“ која већ постоји на железницама у Чикагу и околини, биће ускоро уведена и на аутобусима. Кад је рђаво време путници могу уз путну карту да добију један од кишобрана из огромног депоа за изгубљене ствари. Чиновник који их издаје замоли сваког путника да кишобран добијен на позајмицу остави после употребе опет у возу, по могућству на истој линији.

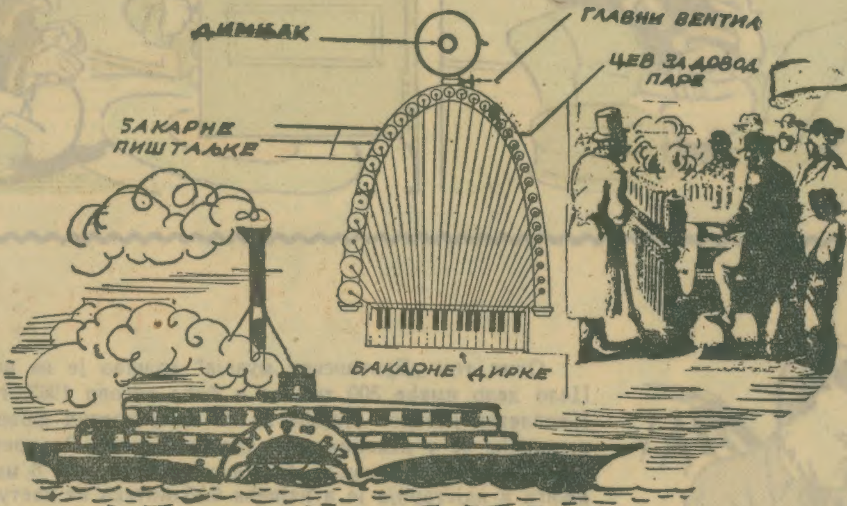
„ПАРНА КАЛИОПА“

Чудни музички инструмент, назван „парна калиопа“, измислио је неки Џошуа Џ. Стодард из Ворчестра у Масачусетсу 1855. године. Постављени на горњој палуби речних пароброда „парни клавири“, како су их обично савременици називали, одушевљавали су хиљаде људи дуж обала поред којих су бродови пролазили омиљеним мелодијама тога времена док се „уметник“ који је изводио композицију у буквалном смислу речи кувао.

Парна калиопа, према првобитној замисли Стодарда, састојала се од 32 пиштаљке које су биле монтиране на једну цев директно везану са парним казаном брода. Цев је била извијена у облику потковице, а полуге које су отварале и затварале поједине вентиле могле су да се померају са одстојања које је бар мало штитило „клавиристу“ од вреле паре.

„Клавијатура“ овог чудног инструмента била је начињена од бакра како би издржала топлоту, али „клавириста“ је био само од крви и меса.

На почетку концерта он је већ бивао засипан варницама, а затим се лагано почињао да кува у пари која га је са свих страна обухватала избијајући из сваког дела калиопе. Усијане дирке инструмента пржиле су му прсте поготову што није смео само овлаш да их додирује јер је парни клавир био колико гломазан толико и тежак инструмент на коме је могло да се изводи само громогласно фортисимо.

Чим би завршио свој напорни концерт полумртав „уметник“ би црвена лица, избуљених очију пуних суза и мокар од зноја трчао под хладан туш. Како је он иначе због овога стално изгледао у полусвесном стању није била реткост да се помаже вискијем тако да се заиста није знало да ли је стварно пијан или само исцрпљен „уметношћу“.

Не зна се колико је калиописта завршило превременом смрћу, као жртве свог необичног позива, пошто је преко њих пао вео заборава као уосталом и преко самог инструмента. Данас још постоје само две праве калиопе.

Али, у овом нашем свету се све развија и усавршава па и калиопа. Тамо где су опрљени прсти старога Стодарда стали, наставио је Е. Ј. Квинби човек који је цео свој живот посветио оргуљама, чудним музичким инструментима, парним бродовима и трамвајима. Оргуље у његовој кући имале су толико цеви да је једва било места за људе који су у њој становали.

Квинби је почео да се бави калиопом сасвим случајно: Трагајући за чувеним речним паробродом старих времена „Краљицом делте“ наишао је на овај инструмент који га је одмах освојио.

Одлучио је да реконструише и усаврши калиопу. За то му је требало да пронађе један исправан инструмент.

Сазнао је да је постојао брод по имену „Водена краљица“ на коме се налазио један одличан примерак калиопе али брод је, нажалост, потонуо у Канава реци.

Квинбија то није зауставило. Кренуо је трагом који га је после много лутања одвео некадашњем калиописти „Лудом Реју“ Чојзеру који је приликом бродолома и касније из потопљеног брода успео да спасе делове калиопе. После је некако склепао инструмент и са њим се појављивао по локалним вашарима и циркусима. Али када је Квинби стигао Реј је већ био умро а калиопа је неко време постала власништво циркуса браће Кинг одакле је доспела у збирку једног скупљача реткости у Конектикату.

Ту је Квинби најзад нашао дуго тражени инструмент и одмах почео да га проучава и усавршава.

После педесет година златног доба калиопе, Квинби је унео такве измене да би му многи стари калиописти били дубоко захвални, јер би и многи прсти остали неопржени.

Квинбијева калиопа је имала клавијатуру доста удаљену од парних пиштаљки а испод дирки од слоноваче налазила су се платинска дугмад са електричним контактима који су отварали и затварали вентиле. Уметник је био заштићен и могао је да свира ако је хтео, чак и стакато.

На инструменту су се налазиле и многе друге модерне направе: манометар за мерење притиска паре, и друге.

[illegible]нац усавршености калиопе био је систем разнобојних рефлектора постављених испод сваке пиштаљке који су осветљавали стубове паре што су се приликом свирања извијали из њих и њихових вентила. Стварала се сјајна дуга високо над бродом и видела бар исто толико далеко колико се чула и продорна музика калиопе.

И данас се може чути ова чудна музика са палубе реновиране „Краљице делте“ која неколико пута годишње прави излетничке шетње низ реке Охајо и Мисисипи.

БИЉКЕ ОД КОЈИХ СУ ЉУДИ УМИРАЛИ

— Шафран, врбовник, индиго —

Ми једва можемо сада да замислимо колико је велику улогу играо шафран прошлих векова. Без шафрановог зачина није се могла замислити добра супа. Још пре овог рата у излозима деликатеса појављивала се повремено таблица са натписом: стигао свеж шафран. Оно што нам је данас потпуно непознато — то је његова „велика лековитост", али нам је познато његово опасно дејство при честој употреби и огроман трговачко-политички значај у средњем веку.

Прави „шафран", Crocus sativus, потиче са Истока, али је као дивљи нађен на многим местима у средњој Европи. Алпски пролећни крокус који расте у Алпима у Швајцарској Јури, нема ничег заједничког са шафрановим зачином. Од љубичасте биљке шафрана употребљавају се само јарко наранџасти прашници из цвета, који морају да буду узабрани у право време и по врло лепом времену па остављени да се суше на ваздуху.

Разумљиво, овај зачин који има тако јаку боју да од њега јела постају жута као жуманце, био је врло скуп. Да би се скупила већа количина шафрана требало је пожњети многе друге културе. У једној старој књизи пише да се од 240.000 цветова добија само пола килограма шафрановог зачина. А ипак он је био врло издашан јер се није смела прекорачити одређена мера Пријатног укуса али отрован шафран је и у малој количини могао да произведе смрт.

Према неким извештајима, његов отров је изазивао дрхтавицу, несвестицу и кап. Но он је био употребљаван и као лек, јер оживљава и загрева организам.

За један тако скуп зачин начињен је и лажни „рецепт" — прављен је додавањем мање скупих материја да би се добила већа количина

Али да би се ово избегло, а и да би се одржавала и регулисала цена постојало је у средњем веку у Венецији нарочито „надлештво за шафран". Колико се у то време придавало значаја читавом том питању, показује овај случај: у Нирнбергу је један трговац који је продавао фалсификован шафран, 1449. године жив спаљен, заједно са лажним зачином.

☆

У средњој и северној Немачкој се још и данас налазе у малим градовима порушене зграде поред којих стоји необично млинско камење. То су остаци млинова за „врбовник" — биљку која је код нас потпуно непозната, Више се ништа не зна о њој и њеном гајењу, још мање о обољењу које изазива, а некада је означавала, важну грану индустрије у Немачкој.

Врбовник, Isatis, врста круцифера, налази се још и данас често у Немачкој и Аустрији, где расте као коров, за који се стварно не би могло веровати да је некад би био повод за доношење закона, убијање људи и разних спољних и унутрашњих политичких интрига. А ипак она је најстарија биљка на свету од које се добијала плава боја. Позната је била још старим Грцима, Римљанима, Германима и словенским народима, који су је употребљавали за бојење разних предмета.

Цезар пише у свом чувеном „Галском рату" да су Гали имали страшна, плаво обојена лица кад су ишли у борбу. Ту плаву боју добијали су од једне биљке која је расла у њиховој земљи. Изгледа да су многи народи, независно један од другог, дошли до сазнања да се од врбовника може добити плава боја. Она је чак позната и у земљама које нису имале трговинских веза са другим државама.

У средњем веку се свуда по пољима садила ова биљка, нарочито у Тирингији која је постала чувена по њој и од тог „златног руна Тирингије", како је названа, обогатила се.

При крају средњег века, када је пронађен водени пут за Индију, стигао је глас о чудотворној биљци из Индије која даје исту плаву боју само још кондензованију. У почетку је вест примљена са неверицом, а пошто саобраћај са Индијом није био тако брз и редован, прошло је дуго времена док је она потврђена.

Тада је настала паника међу одгајивачима врбовника — сви су покушавали да увере свет да нови „индиго", како је названа нова плава боја, ништа не вреди, да је лоша и да „бољи свет" сигурно неће употребљавати тај сурогат. Неко време су се одгајивачи врбовника на тај начин спасавали, а после су захтевали од влада својих земаља да спрече увоз и донесу законе о забрани употребе и увоза индига.

Тако је у 17. веку забрањено трошење „ђавоље боје" чак понегде и под претњом смртне казне. У Енглеској је краљица Елизабета увела смртну казну за онога ко употреби индиго. Но то ништа није помогло. Индиго је садржавао 30 пута више плаве боје него врбовник, и отпор није могао дуго да се одржи, па је трговање индигом коначно постало легално .

Али индиго није могао трајно да се одржи. Уклоњен је са тржишта на још бржи и бруталнији начин него врбовник. У Индији су постојале огромне плантаже индига, нарочите флоте су га преносиле у Европу, а огромна „индустрија" је радила на његовом справљању. И све је пропало када је у Немачкој пронађен синтетички индиго. Прави је постао сувишан. Много јевтинији, хемијски индиго је завршио борбу о престиж у духу новог времена — кратко и енергичније него некад. Победа је била потпуна: пропале су плантаже, послови, трговачке куће, бродовласници. Цео свет је уместо природног почео употребљавати хемијски индиго. На сцену су ступили други људи — да праве послове и стичу богатства. Хемија је надмашила природу — уз помоћ мало нафталина из кога је индиго добијен.

НЕКАД...

1910. године на територији коју захвата данашња Југославија није постојао ниједан град са 100.000 становника. Ево колико су становника у то време имали неки градови: Београд 89.876 становника; Загреб 79.088; Сарајево 57.039; Битољ 48.470; Скопље 47.384; Љубљана 46.630; Ријека 60.000.

После балканског рата настала је јача миграција становништва у градове, а после првог светског рата осетио се јак пораст у неким градовима, нарочито услед развитка трговине и индустрије и јачања саобраћаја као и услед административних промена у погледу државних граница.

И данас највећа грађевина

Мада је Хеопсова пирамида сазидана 3.000 година пре почетка наше ере, она је и данас највеће грађевинско дело у историји човечанства. Један енглески египтолог израчунао је да би у унутрашњости ове пирамиде могло да стане пет највећих цркава на свету: Петрова црква из Рима, катедрале из Милана и Фиренце, црква светог Павла и Вестминстерска опатија из Лондона.

Први извештај

О 62-годишњици бежичне телеграфије постављена је спомен-плоча на врху Ајфелове куле у Паризу. Са ње је 5. новембра 1898. године француски научник Ежен Дикрете емитовао преко Морзеовог апарата први извештај четири километра даље — до Пантеона.

МАНДРАК и СНЕЖНИ ЧОВЕК

КРАТКО — ЈАСНО

Доктор Абернети био је познат по свом лаконском изражавању. Једна дама, знајући за ову његову особеност, пријавила се код њега да је посаветује због једне озбиљне повреде на руци коју јој је нанео пас. Она уђе не говорећи ништа и показа озлеђено место. Абернети погледа и разговор одмах поче:

— Огреботина?

— Ујед!

— Мачка?

— Пас!

— Данас?

— Јуче!

— Боли?

— Не!

Доктор је био одушевљен овим дијалогом и остао је дуже времена у разговору са овом чудном болесницом.

Исто тако он није волео да га ноћу узнемиравају. Једном, тек што је мрзовољан легао у један сат после поноћи, јер су га дигли из постеље у поноћ, он поново зачу звонце.

— Ко је? Шта је? — повика љутито.

— Докторе... Брзо! Брзо! Мој син је малочас прогутао миша.

— Па шта! Реците му да прогута и мачку и оставите ме на миру! — рече доктор и врати се у постељу.

НОТАРОШ ИЗ ДОРДОЊЕ —

КРАЉ АРОКАНИЈЕ И ПАТАГОНИЈЕ

Жеља за авантурама зачињена „зрнцем лудости" понекад је одводила људе на чудне животне путеве. Антоан Тунан био је један од таквих. Данас потпуно заборављен, он је у прошлом веку био један од најнеобичнијих авантуриста.

Тунан је рођен 1820. године у Шурњаку, у француској провинцији Дордоњи. Свој живот је почео незанимљиво: као нотарош у Перигеу. Једног дана, уморан од пискарања тужби и жалби напустио је Перигe и укрцао се на један брод који је пловио за Јужну Америку. Имао је само један циљ — да нађе срећу, тачније речено богатство. Најпре се обрео у Чилеу, а одатле је убрзо отишао у Ароканију.

На југу Чилеа, између Анда на истоку и Тихог океана на западу, Ароканија је била пространа област, два пута већа од Француске и настањена многобројним независним индијанским племенима. Ароканима су управљале поглавице које се, због међусобних несугласица и раздора нису могле одупрети сталним покушајима Чилеанаца да покоре ову велику, независну област.

Антоан Тунан успео је да убеди племенске поглавице да у Ароканији треба основати краљевину која би обухватила сва племена. Замисао нотароша из Перигеа прихватили су не само Арокани, већ и Патагонци који су настањивали суседну област. У свеопштем одушевљењу, неко је предложио да се круна понуди мудром саветодавцу, што је он оберучке прихватио. Године 1861. нотарош Антоан Тунан свечано је прогласио себе краљем Ароканије и Патагоније под именом Орли-Антоан I. Одлучивши да од своје краљевине начини модерну и моћну државу, Орли-Антоан I се дао на посао. Да би остварио своје велике планове био му је потребан буџет. Помишљао је најпре да својим поданицима наметне велике дажбине, али му је брзо постало јасно да би та мера била рђаво примљена. Да не би изгубио популарност у новој домовини, он се обратио старој: затражио је од Француза да у његову корист распишу народни зајам. У то време у Француској је на влади био Наполеон III који је Французима омрзнуо сваку помисао на било какву монархију. Француска је остала глува на све молбе краља Орли-Антоана I.

Ако је Француска остала потпуно равнодушна због појаве овог новог краља на међународној политичкој позорници, то није био случај и са Чилеом који је његову краљевину желео за себе. Чилеанци су одлучили да свргну краља Ароканије и Патагоније с његовог престола. Бивши нотарош из Перигеа, коме су невоље почеле да помрачују ум, објавио је општу мобилизацију у Ароканији и Патагонији да би повео рат против својих јачих суседа.

До борбе никад није ни дошло — Чилеанци су покупили читав његов ратни штаб и краљ се нашао затворен у једној тврђави пре но што је и схватио шта се око њега догађа. Орли-Антоан I успео је да побегне из тврђаве али је брзо ухваћен и враћен у њу одакле је, на заузимање француског посланика у Чилеу, протеран у Француску. Пре тога, апелациони суд у Сантјагу прогласио га је лудим.

Треба рећи да чилеанске судије нису много погрешиле. Чим је стигао у Француску бивши краљ Ароканије и Патагоније преплавио је министарства својим протестима због државног удара чија је жртва био захтевајући да му се врати његова краљевина. Поново је почео да скупља прилоге за успостављање своје краљевине што га је довело пред суд као варалицу.

Године 1869, пошто је успео да скупи извесну малу своту, нашао се поново с друге стране океана, у својим „државама". Међутим, Арокани и Патагонци, његови „верни поданици" како их је називао у разним молбама и представкама, остали су потпуно равнодушни према њему. Зато се поново враћа у Француску да тамо припреми нову експедицију. Нов „ударац судбине" задесио га је 1874: Орли-Антоан I стиже у Буенос Аирес али бива ухапшен и поново протеран у Француску. И поред свега, он се не мири с мишљу да је престо Ароканије и Патагоније за увек изгубљен и оснива витешки ред са звучним именом. Диплома којом је потврђивао припадност овом витешком реду, потписујући се свим својим краљевским титулама, могла се добити за неколико новчаница, а ипак број његових „витезова" никад није прешао цифру десет...

Краљ Ароканије и Патагоније Орли-Антоан I умро је у највећој беди у болници у Бордоу, 1878. године.

ХУМОР У МУЗИЦИ

Има разних начина да се изрази хумор — мимиком, покретима, речима и нарочитом њиховом интонацијом, али може и самим звуцима — гласом и инструментима. Значи, и без речи може да се осети оно што хоће да се каже па зато оне понекад нису ни потребне.

Музика је један од тих „интернационалних" начина изражавања многих осећања, па и хумора. А она има и своје специфичне облике за његово исказивање: скерцо — шаљиво, несташно дело, бурлеску — весело и лепршаво, хумореску обично краћег обима, пародију у којој се на подругљив начин подржава форма и тон озбиљног дела и друге.

Да би дочарали хумор композитори најчешће помоћу разних инструмената подражавају извесне гласове. Тако у својој хорској композицији Клемент Јанеквин имитира разговор брбљивих жена, Сен Санс у свом познатом „Карневалу животиња" даје њихов дефиле. Према гласовима јасно разликујемо једне од других, а нарочито у ставу „Личности са дугим ушима" по њакању познајемо магарца. У својој композицији за клавсен „Кокошка" Рамо имитира њено кокодакање. Игор Стравински у „Петрушки" комично приказује свирање на верглу, а Рихард Штраус у симфонијској поеми „Тил Ојленшпигел" даје сцену на пијаци или у „Дон Кихоту" блејање оваца. У једној од попевки Јакова Готовца, према народној песми, „У Мостару теле погинуло" хор оплакује теле отегнутим запевањем, чиме се постиже сасвим обрнут ефекат — слушаоци се смеју.

Постоји и други начин да се у музици изрази хумор: кад два појма која не иду заједно стоје један уз други. На пример у ставу „Корњача" из већ поменутог дела Сен Санса спори темпо одговара кретању корњаче, али не и музици читавог дела која је полетна и жива. Моцарт се у својој буфо опери „Фигарова женидба" показао прави мајстор хумора. У комичној опери „Сврака крадљивица" Росини је приказао њену лакомост кратким стакатом — кљуцањем и крештавим тоновима. И Верди је у опери „Фалстаф" користио поједине инструменте подесне за пародирање.

Али прави музички хумор који није заснован на имитирању спољних ефеката, свакако је онај који говори правим музичким изразима и логиком. Моцарт у својој композицији „Секстет сеоских музичара" нарочито погрешним нотама исказује неспретно свирање сеоских вашарских музиканата. Штраус у „Тилу Ојленшпигелу" у сцени кад Тил постаје проповедник, кроз основни озбиљни тон стално провлачи мотив несташлука кратким високим тоновима чиме исмејава његов позив. У „Свити са села", у ставу Сеоски филозоф, Петар Коњовић кратким ниским тоновима фагота и контрафагота дочарава мудровање сеоског филозофа.

Јозеф Хајдн је према потреби мењао инструментацију у својој опери „Свет на Месецу". Кад год је једна од главних личности — зачарани Бонафеде гледајући кроз телескоп објављивао своја запажања на Месецу музика је, иначе озбиљна — постајала несташна. Своје опере „Заљубљен у три наранџе" и „Венчање у манастиру" Сергеј Прокофјев је прожео хумором. У првој је млади принц комична личност. Као размажена беба он испушта чудне кмекаве гласове да би показао своје незадовољство, а у другој је до врхунца изражена комика — у мушком манастиру где се часни оци препуштају световном уживању, звуцима трубе Прокофјев исмејава лошу музику на јевтиним гозбама.

ЈЕДЕ И МИСЛИ ЗА ДВОЈИЦУ

Филозоф Артур Шопенхауер волео је добро и много да једе. У хотелу у коме се у Франкфурту на Мајни редовно хранио, и послуга и гости знали су за ову његову „слабост" и зато никад нико није начинио ни најмању алузију на огромне количине хране коју су доносили на његов сто. Међутим, једног дана у ресторану се нашао и један случајан гост који је, седећи за суседним столом, гласно рекао да, ето, постоје људи који могу да једу за двојицу.

Шопенхауер га је само погледао али није прекинуо ручак. Тек кад је био готов он се обратио човеку за суседним столом:

— Тим људима који једу за двојицу припадам и ја, драги господине, али због тога ја и мислим за двојицу.

КОЛИКО ЈЕ ТЕШКА ЛАВИНА?

Тешко је одредити просечну тежину снежних лавина, јер њих има разних врста и величина. У једној великој лавини има, сматрају стручњаци, око пет милиона тона снега. Колика је то маса, најбоље се може оценити према овом податку: 15.000 снежних кристала тешки су свега 15 грама. Једна коцка од сувог снега чије стране износе по један метар, једва би била тешка 27 килограма. Међутим, иста толика коцка од мокрог старог снега с планина може да буде тешка и 1.800 килограма.

ВРЕМЕ И ВИ

Наше лично осећање протицања времена зависи од многих ствари, чак и од температуре. Време протиче брже кад нам је хладно, а вуче се кад имамо температуру. Кад смо потиштени чини нам се да се казаљке на часовнику не мичу. Уколико смо млађи утолико нам време спорије тече. Шездесетогодишњацима време протиче пет пута брже него дечацима и девојчицама између 15 и 20 година. Кофеин „убрзава" време, а исто тако и напоран рад. Уз неколико шољица добре црне кафе дан испуњен радом зачас прође.

До ових закључака дошла је група америчких научника с Кларковог универзитета. Њихова испитивања показала су да наше лично осећање протицања времена зависи од спољашње и телесне температуре, година, метаболизма и расположења.

НЕОБИЧНА ЗЕМЉА

Једног зимског дана неки Шпанац дошао је у село Брабанту. Неколико паса лајало је и трчало за њим. Да би се одбранио он се саже да узме камен и да га баци на њ, али пошто је био мраз камен је тако чврсто приону… да га није могао одвојити од залеђене земље.

— Ох, проклета земљо — повика он — где се пуштају пси а камење веже.

Валдорф-подрум

Познати хотел у Њујорку „Валдорф-Асторија" отвара ускоро и „Валдорф-подрум". То ће бити луксузан ресторан који ће бар у почетку свакако привлачити имућне госте.

Британски „Дизни ленд"

Били Смарт, директор једног циркуса намерава да уложи два милиона фунти како би у Блекпулу подигао забавни парк по угледу на „Дизни-ленд" у Сједињеним Државама.

По жељи

У Западној Немачкој путници, приликом куповања карте за спаваћа кола, могу да траже постељу у кабини за пушаче или непушаче. Јер и у колима за спавање, као и у обичним купеима, постоје посебне кабине за оне који пуше и оне који не подносе дуван.

За иностране туристе

Инострани туристи у Паризу моћи ће убудуће веома лако да дођу до карте за било које позориште. Довољно је окренути број позоришта и карте ће ускоро бити у хотелу. Они који говоре енглески могу само да окрену број 12. Службеница која се јави даће сва потребна обавештења и испунити све захтеве тачно.

Без збрке

На немачким железницама су уведени електронски уређаји који ће уместо људи водити рачуна о „плац-картама". На тај начин ће се обезбедити потпуна тачност при резервисању места и неће долазити до неприлика какве се догађају кад се за једно место издаду две резервације.

За 50.000 долара

Ширли Темпл, некадашње чудо од детета, продала је своје „дечје успомене" за 50.000 долара. Међу тим стварима се налазе и 532 лутке које је она као мала добијала из целог света. Све ове њене ствари из детињства је откупио музеј у Лос Анђелосу.

Биљке старе 100 милиона година?

Група палеоботаничара коју је послала Академија наука Совјетског Савеза испитивала је Шпицберг. У току два и по месеца научници су сакупили близу 400 примерака фосилног биља чија старост износи више од 100 милиона година.

После овог успеха, одлучено је да нова палеоботаничка експедиција посети острва Новог Сибира, и још неке друге поларне области.

Ефикасно против инсеката

На местима где има много инсеката поред базена, на обали, на терасама — вршени су многи покушаји да се инсекти униште. Успешно средство за борбу против њих је електрични апарат који својом светлошћу привлачи инсекте да би их затим убијао на решетки која је под високом волтажом. Апарат не троши више струје него обична сијалица а ефикасан је против комараца, мува и готово свих ноћних инсеката.

зелени пакао

Постоје три велике области на Земљи у којима је природа достигла сву своју моћ. То су афричка, америчка и индо-малајска тропска област, „Зелени пакао“, како их називају они који су тамо били. Кад уђемо у те густе шуме изгледа нам да смо се вратили у далеку прошлост. Као што се путник брзо и лако у њој губи, тако се тешко ту сналазе и ботаничари, јер је сва природа varљива.

Магле су честе и густе. Сваког часа путник изгуби из вида водича који корача три метра пред њим. У многим описима прашуме среће се оваква реченица: „Идући даље, избили смо на чистину и видели да је дан“.

Не треба да се чудимо што ни до данас наука није стигла да утврди све врсте тропског биља. Пошто то још ником није пошло за руком, ботаничари се задовољавају про ценама. У нашим шумама, где је клима умерена, рачуна се да има неколико десетина биљних врста. А 1936. године, природњак Обревил је објавио попис од 596 врста дрвећа само на Обали Слоноваче. У Казамански, у Камеруну, природњак Шевалје рачуна да има 2.000 врста дрвета, док их је у Индонезији преко 3.000 и то само оних које премашају 40 сантиметара у пречнику.

Јун је као децембар

Количина кише која залива тропску шуму главни је разлог њене бујности. Други разлог је да су киша, влага и светлост стални и равномерни преко целе године. У централном делу котлине Амазона шуме су сиромашније и ружније од правих тропа зато што су извесно време изложене „сувим данима“, кад киша пада само једанпут дневно.

Откада је пронађен термометар, у тропским пределима није забележена нижа температура од 18 степени, као на пример на реци Рио Негро, 21 степен у Сандакуму на Борнеу, или 18 степени на Дуали у Камеруну, док највиша температура износи 38 степени. У тропима као да се готово ништа не мења. Смењују се године, месеци и недеље, дан смењује ноћ а клима је увек иста. Јун је сасвим сличан децембру, и земља око полутара личи на велику стаклену башту са топлим лејама, у којој се све удружило да вегетација буде што бујнија.

Битка за светлост

Кад се авионом надлети тропска шума види се да је земља покривена густишем из кога се уздиже дрвеће разне висине. Неко је високо 50, друго чак и 80 метара. Али кров прашуме засвођен је гранама и лишћем нижег дрвећа и није свуда исте висине. У прашуми има по више кровова који се налазе један изнад другог, на разним спратовима што зависи од висине дрвећа и зато светлост тешко допире до доњих спратова и приземља. Из истог разлога температура ваздуха при земљи практично је непроменљива. Природњак Полијан написао је о температури тла тропских шума на Обали слоноваче следеће: „При земљи, дневне разлике у температури износе највише 1 до 2 степена. Услед вечитог испарења, на лишћу дрвећа се стално сакупља роса која обилно каплје у виду кише тако да човек, притиснут кровом прашуме и њеним мраком, никад не зна да ли је изложен киши или згуснутим капљицама паре“.

Најслабија светлост је при земљи. У густим шумама острва Фернандо-По, у Гвинејском заливу, установљено је да до земље допире тек четвртина светлосне јачине. Услед тога, услови за раст приземне флоре нису нимало повољни. Зато се ту развијају специјалне врсте растиња којима мрак не шкоди, и живе оне животиње које за њим чак имају потребу. Али на који ће се начин развијати биље које ипак тражи дневну светлост? Одговор на ово питање гласи да такво растиње овде не успева.

Дрвеће коме је потребна светлост, првих година се развија веома споро. Ботаничари су извршили мерења на Филипинима и установили да дрвеће појединих врста у густој тропској шуми, да би достигло дебљину стабла које у пречнику има пет сантиметара треба да расте 70 година. Исто такво дрво, али у слободном, светлом простору достиже исту дебљину за свега 12 година. Друга врста, ако расте слободно, достиже дебљину од 20 сантиметара у пречнику за 35 година, а за 115 ако је у прашуми.

Нигде у свету борба за живот не достиже такве размере као у тропској прашуми међу биљем. На крајњем северу наше планете растиње се бори против сурове климе која, рекло би се, не дозвољава никакав живот. У областима полутара, где су како многи мисле, идеалне прилике за живот биљки, једне се бране од напада других, јер један живот, да би опстао, мора да надјача други. Младо дрво трпи десетинама година пре него што се пробије до сунца. Нежно, згурено у мраку, оно чека смрт и пад неког суседног џина. А то се чешће догађа. Услед старости, или због јаког ветра, џин се ломи и руши на земљу. И наједном, кроз настали отвор појављује се светлост која изазива читаву револуцију у приземљу. Маса биљака која је 40, 50 или 80 година чекала свој час, почиње да слави победу: она расте.

Џинови са стакленим ногама

Борба за живот не почиње на површини, већ још у земљи у невероватној заплетености корења. Судбина многих биљака се већ ту решава. Неке ће у бици подлећи, друге ће избити на површину као победиоци, јер су се обезбедиле храном.

Има и таквих биљака чији се коренови служе нечасним средствима да униште свог непријатеља. На Обали слоноваче постоји дрво чији корен испушта неку врсту отрова којим уништава суседно корење које му смета.

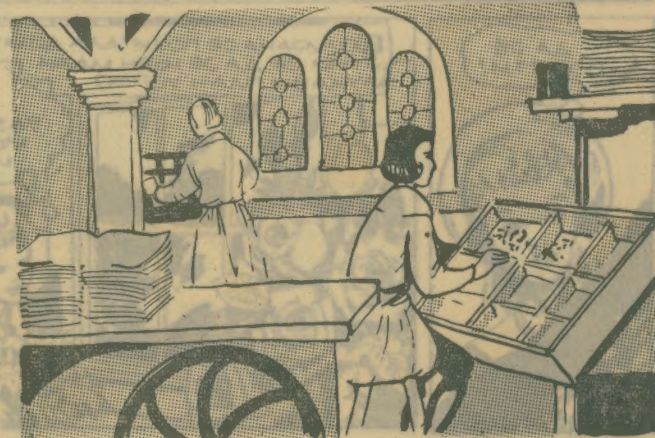
Борба се понекипут преноси на површину земље. Нигде се у свету не може видети толико много површинских коренова колико у прашумама око полутара. Ако путник није упућен, од њих ће помислити да су стабла. Међутим, треба знати да их је велика невоља натерала да се разголите и уздигну изнад земље. У самом тлу конкуренција је сувише велика, нема места за све и зато се пробијају напоље.

Погрешно је мишљење да је тропско тло врло богато, јер на њега падају милијарде листова и милиони растиња од којих постаје хумус. Истина се налази баш у супротном: тропско тло је веома сиромашно, зато што чим један умрли лист падне, њега дочекају многобројне и разне бубе које га брзо претварају у своју храну тако да само незнатним делом сатрули. На један хектар прашуме пада 100 до 200 тона органских материја годишње, што износи 10 до 20 килограма на квадратни метар, али готово све одлази у безбројна уста животиња. Због тога је плодно тло врло танко а многи коренови остају као очајници на површини да чекају тренутак када ће мало да прилегну на земљу да би се одморили. Дрвеће тропских шума није чврсто укотвљено. Оно је високо и онажно, на изглед су то прави џинови, али џинови на стакленим ногама.

ОПОМЕНА

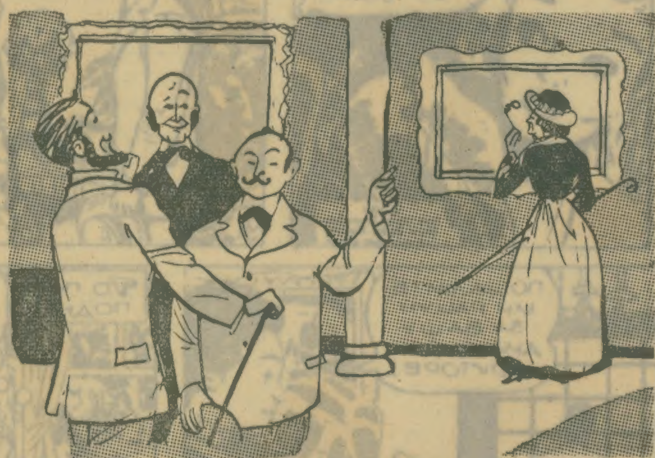
ЈУРАЈ ЂУЛИНОВИЋ (родио се између 1433 и 1436, а умро 1505), ВЕЋ КАО ПОЗНАТИ РЕНЕСАНСНИ СЛИКАР НАСТАНИО СЕ У ШИБЕНИКУ. ЊЕГОВЕ СЛИКЕ НАЛАЗЕ СЕ ПО ГАЛЕРИЈАМА У ЛОНДОНУ, ТОРИНУ, ПАДОВИ, ПАРИЗУ, АЛИ КОД НАС НИЈЕ САЧУВАНА НИ ЈЕДНА ЊЕГОВА СЛИКА

СЛОВА ИЗ ОБОДСКЕ ШТАМПАРИЈЕ (1493—1494) У КОЈОЈ ЈЕ ШТАМПАН ОКТОИХ А КОЈА ЈЕ НАБАВИО ЂУРАЂ ЦРНОЈЕВИЋ НАЛАЗИЛА СУ СЕ ПО ОБОДУ ДО ПРЕД ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ, НИКО СЕ НИЈЕ СЕТИО ДА ИХ ПРИКУПИ И СРЕДИ У НЕКОМ МУЗЕЈУ

ЂУРА ЈАКШИЋ (1832—1878) ЈЕ ПО СРБИЈИ КАО ТУЛУЗ-ЛОТРЕК (1864—1901) ПО ПАРИЗУ СЛИКАО ФИРМЕ НА КАФАНАМА И РАДЊАМА, АЛИ ДОК СЕ ЛОТРЕКОВА ДЕЛА НАЛАЗЕ ПО РАЗНИМ МУЗЕЈИМА, ЂУРИНО ЈЕ РЕТКО КОЈЕ САЧУВАНО

СЛОВЕНАЧКА ИМПРЕСИОНИСТИЧКА ГРУПА СЛИКАРА: ЈАКОПИЧ, ЈАМА, ГРОХАР И ФЕРМИ НА ИЗЛОЖБИ У ЉУБЉАНИ 1902. БИЛИ СУ ИСМЕЈАНИ ОД СВОЈИХ СУНАРОДНИКА, А ТЕК ПОСЛЕ УСПЕЛИХ ИЗЛОЖБИ У БЕЧУ, БЕОГРАДУ, ЛОНДОНУ, СОФИЈИ, КРАКОВУ, ВАРШАВИ, ЗАГРЕБУ И РИМУ ОНИ ИХ ПРИЗНАЈУ ЗА СЛИКАРЕ. СВА ЧЕТВОРИЦА СУ ПРЕДСТАВНИЦИ ПРВЕ КОМПАКТНЕ ГРУПЕ КОЈА ЈЕ МАНИФЕСТОВАЛА СЛОВЕНАЧКУ УМЕТНОСТ

ЖИВОТИЊЕ »КОЛЕКЦИОНАРИ«

Позната је код људи манија за сакупљање ствари. Неки сакупљају марке, кликере, војничке плочице и друго. Постоје чак и животиње колекционари.

Пчеле сакупљају више меда него што им је потребно. Пацов — веће количине хра-

не. Како стручњаци кажу, они то чине инстиктивно јер се боје глади. Тако је једна ласица сакрила преко 200 лопти за голф, вероватно зато што су јој личила на јаја која јој могу послужити као храна.

Постоје и животиње клептомани. То су углавном птице. Позната комична опера „Сврака крадљивица“ од Росинија није измишљотина. Она вуче свој корен још из античког доба. Познато је да сврака краде сјајне предмете чим их угледа и односи их у своје гнездо. Свеједно да ли је то неки метални папирић, испали дијамант или зрно бисера.

По причама путника, врана је невинашце према канадском ждеравцу. Овај месождер, кога углавном лове због крзна, смео је и подмукао и наклоњен разним неделима. Објавио је рат свом вековном непријатељу — траперу и никад не попушта да му науди. Ждеравац је у стању да украде и најсавршенији мамац, то сматра чак омиљеним спортом, иако је понеки тежак неколико килограма и привезан чврсто за земљу. Пошто га спретно ослободи он га вуче километрима до свог склоништа. Иако се сам тешко пење уз дрво у стању је да одвуче мамац чак на врх дрвета да би га сакрио.

У Јужној Америци постоји једна животиња слична на-

шој лисици. Као и северноамерички ждеравац и она сакупља све. Ноћу улази у кампове и узима: узде, амове, торбе и друго. То не ради због глади, јер се претежно предмети које украде не једу.

У областима где живи ова лисица живи и глодар сличан зецу. У његовим јамама се нађу сатови, луле и друге ствари.

Аустралијска птица „длакасти кљун“ је прави естета — никад неће погрешити да узме крпу уместо убруса. Гнездо личи на праву галерију — окићено је разним предметима живих боја: перима папагаја, шљунком, љуштурама и костима угинулих животиња. Све је укусно распоређено, као руком неког правог уметника који осећа хармонију за предмете и боје. Кад је све намештено, мужјак одлази у потрагу за женком коју доводи у „двор“.

УМЕСТО ПУШКЕ ФОТОГРАФСКИ АПАРАТ

Ову тему обрађује познати канадски водич ловаца Енри Расел. Његово искуство открило му је неслућене закључке тек пошто је почео да одлази у планине без пушке и метака.

Двадесет година сам служио као водич канадским ловцима на крупну дивљач и тек после тога сам дошао до закључка: дивље животиње нису дивље. Ако беже од човека то је зато што их нагони горко искуство. Ако им приђете пријатељски и благонаклоно, запањићете се како ће вас дочекати.

Канадски дивљи ован муфлон, сматра се најдивљијом од свих животиња. Наоружани телескопским визирима и далекометним пушкама, уз то окружени водичима, ловци често страће недеље у покушајима да се докопају бар једног трофеја. А недавно сам ја са своја два сина седео усред групе од 16 муфлона мужјака, од којих се најближи налазио на свега 6 метара. Ако испричам како се то догодило, чини ми се допринећу упознавању нечег што људи углавном не знају.

Једна канадска установа ставила ми је у задатак да са филмским апаратом опишем живот муфлона. Кад сам са синовима пошао да их тражим муфлони су били подозриви и неповерљиви. Бежали су. Да човек направи добар снимак треба да им приђе изблиза, а наша прикрадања, као што раде ловци, само су повећала одстојање.

Једног дана, седећи у клисури, размишљали смо о узроцима нашег неуспеха, кад приметих да нас чопор муфлона пажљиво посматра са највише стене. У том тренутку сетих се једног догађаја од пре више година кад сам водио ловце по 3.000 метара високој планини у Британској Колумбији. На заокрету једне падине нашли смо се лице у лице са неколико дивокоза. Уместо да побегну радознало су нас посматрале као деца артисте у циркусу. На наше запрепашћење три су нам се приближиле без икаквог страха. Уместо пушака нанишанили смо апарате и добили сензационалне снимке.

Сада наредих синовима да не заузимају бусију. Прибегли смо дипломатском маневру који се састоји у томе да им стално будемо пред очима. Био је то дуг и тежак задатак. Да се недељама веремо по литицама и да им никако не прилазимо. Кретали смо се лагано, јер сваки нагао покрет опомиње животињу на опасност. Чим бисмо видели да им наше примицање улива неповерење, окретали смо им леђа, лутали без циља и брали висинско цвеће, као да су нам муфлони последња брига. Нарочито смо избегавали да их гледамо сучелице, јер од свих животиња канадски муфлон то највише мрзи.

Метод се показао тачан, постепено смо им се приближили и једног дана нашао сам се седећи усред чопора који се одмарао. Не знам да ли су муфлонске гласоноше пренеле на све стране ту новост, али од тог дана свуда смо примани без подозрења. Тако смо у мноштву животиња почели да разликујемо четрдесетак занимљивих примерака. Изгледа да су и они нас распознавали, приближавали су се и тако сам са одстојања од свега 3,5 метра снимио за филм једно јагње како пасе, а Дик је снимио златасто око јагњета чија је зеница четвртаста.

Другом приликом пришао нам је чопор са вођом са огромним роговима какве дотле никад нисам видео. Распон рогова је морао имати 1,20 метра а у основици је обим имао 43 сантиметра. Муфлон је био тежак око 180 килограма. Само глава тежила је тридесетак килограма. Док се одмарао, често је један рог ослањао о земљу да би одморио врат од тешког терета.

Следеће седмице, силазећи са једног виса, одмарао сам се на малом осунчаном платоу кад ми неко непознато чуло рече да нисам сам. Сасвим полако сам окренуо главу и опазио нашег овновског цина на шест метара иза мене. А све дотле био је јако плашљив и задржавао се једино у даљини. Лежао је на земљи посматрајући ме огромним, продорним очима. Ни ја ни он нисмо мрдали. Затим се једна пруга покрете уз његово грло и он поче да прежива, што је одавало његову потпуну наклоност. Значи био сам примљен и од владара свих планинских стада, али као за пакост у мојој камери не беше ниједан једини сантиметар филма.

У току тих месеци дошао сам до још једног закључка. Никад не водимо рачуна са које стране дува ветар, одакле се муфлонима приближавамо, јер, ја у то верујем, њима не годи наш мирис. Ако се томе додају наши нагли покрети, онда је углавном све објашњено.

Међу најлепше сцене које смо снимали за филм спадају игре у којима учествују најмлађи и најстарији чланови стада. Једно поподне угледасмо стадо овнова, оваца и јагањаца. Најстарија овца залетела се са снежног врха у галопу и на замрзнутој падини почела да се клиза. Кад је наишла на камените препреке изводила је кристијанију као прави смучар а њу је следила цела колона малих и великих муфлона.

Показало се да је снимање новорођених јагањаца врло смео подухват, јер овце одабирају за ојагњивање најнеприступачније терене. У то време оне су још дивљије но иначе. Да постигнемо циљ тражили смо их пуних шест недеља. Најзад су нам дозволиле не само да им се приближимо већ и да их руком дотакнемо.

Ојагњивање бива обично између краја маја и краја јуна. Јагње долази на свет тешко два килограма и ја мислим да од њега не постоји лепше и умиљатије створење. Већ после неколико сати скакуће за мајком, а после три дана трчи по најтежем терену као зец. Толико воли скокове да већ после недељу дана прескаче мајчина леђа. Љубитељи су играња, и не устежу се нимало од клизања низ снежне падине.

Највећи део године овнови проводе као у „клубу нежења", под руководством најстаријег и најмудријег међу њима. Од краја новембра они се разилазе да нађу друштво оваца и тада се заборавља на другарство. У стању су да се немилосрдно туку тако да планина звони од њихових рогова. Наравно, да су ове битке морале да уђу у мој филм, који сам завршио после 17 месеци верања по канадским планинама.

Кад је посао завршен поново сам постао водич ловаца. Али, то ме више није занимало. Живот са муфлонима толико ме је приближио животињама да ловачку пушку више нисам хтео да видим. Животиње су постале моји пријатељи и данас, кад одлазим у планину, наоружан сам искључиво фотографским апаратом.

WALT DISNEY'S Полијана

ВЕНТИЛАТОР У АУТОМОБИЛУ

Мали вентилатор укључен у упаљач за цигарете ствара пријатно струјање ваздуха у

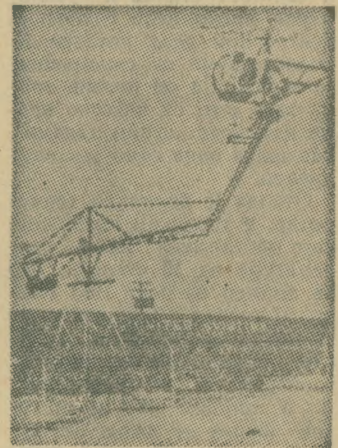
аутомобилу за време највеће врућине. Вентилатор ради на струју од 6 и од 12 волти.

ЕКСПЕРТИ

Све љуљашке и друге справе за забаву деце у централном парку у Њујорку прегледаће два стручњака да би утврдила да ли су сигурне и безбедне за игру деце.

ЗАРОБЉЕНИ ХЕЛИКОПТЕР

Конструисан у Канади за обуку пилота овај хеликоптер дуг 24 метра не може да се одвоји од бума. Ротор од 3 коњске снаге подиг-

не хеликоптер и води га у круг док пилоти вежбају као да заиста лете.

БЕЗ КОНДУКТЕРА

Ради штедње у особљу, трамвајско предузеће у Диселдорфу је одлучило да укине место кондуктера у трамвајима пошто 80% путника има сталне претплатне карте.

НАЈЧУДНИЈИ БРОДОЛОМНИЦИ ЈУЖНОГ ПАЦИФИКА

Овај догађај и необичан сусрет испричао је случајни путник на једном броду Џемс Улман.

Ветар је у налетима потресао брод, облаци су скривали сунце, а густа киша помрачивала хоризонт. Огромни таласи су се ваљали по пучини. Прави јужни Пацифик.

Налазио сам се као путник на броду „Чикот“ од 3.900 тона. Он је у служби острваца која су некад припадала Јапану а сада су под управом Уједињених нација. Пуних осам дана путовали смо од Гуана за Трак на Каролинским острвима.

Тог јутра проломио сам главу кроз прозор своје кабине и угледао да ми капетан брода Едвард О'Неј даје знак.

— Погледајте у оном правцу! — рече кад сам му пришао.

Гледао сам, али нисам ништа видео. Али кад ми даде доглед ја нисам могао да поверујем својим очима.

— Тај чамчић није већи од обичног издубљеног дебла! — рекох.

— Тачно. Највише има шест метара.

Лепо сам видео да се у тој ораховој љусци на ускомешаном мору налазе људи. Изгледали су као мрави на сламки у помахниталој бујици.

Едвард О'Неј је издавао такве заповести да би „Чикот“ заузео положај испред њих и ветар их догурао до нас. Као сви пирози из Микронезије, и овај је имао направу за равнотежу. У средини се налазио заклон покривен рафијом за људе, а изнад њега се уздизала катарка.

При високом таласу видели смо само јарбол, а кад су нам се приближили, угледасмо пет људи. Сви су били запослени. Један је крманио, четворица су помагала, а ниједан није имао ни сантиметар суве одеће.

Десетак минута касније, машине „Чикота“ су се зауставиле и пирога је пришла бродском боку. Тада смо угледали пет Индијанаца: једног старца, једног средовечног човека и три младића.

Преко тумача, нашег морнара, питали су куда пловимо.

— За Трак! — рече капетан.

Почели су да се договарају, а онда један од њих рече:

— Пошли бисмо са вама, али под условом да укрцате и нашу пирогу.

Командант прсну у смех.

— У реду. Пењите их.

Изнад наших глава покренуше се кранови и паламари пођоше надоле. Четворица се попеше степеницама, а старац, власник пироге, остао је да је заглави у конопце.

Кад је чамац спуштен на палубу пет људи покислих до голе коже помагали су при смештању да се не би оштетила.

Пирога је заиста имала шест метара. Није била издубљена, већ начињена од дасака хлебног дрвета чврсто спојених кокосовом кором. На њој не беше ни једног јединог чавла. Заклон је био толико мали да је примао само једног човека и то ако клекне. Савијено плаво једро било је од грубе лике. Нигде трага од хране, само нешто мало потпуно мокрог угља.

Пошто су исцрпли из чамца воду, раширили су једро да се суши на палуби и тек тада су ушли у ресторан. Стари Индијанац рече преко тумача да су рођаци и припадници истог племена. Говорио је само он, остали су ћутали. Рече да се зове Сернус и да путују из Пулапа за Трак.

Командант рашири карту и рече.

— Пулап је 300 миља источно, а Трак је 150 миља с оне стране Пулапа. Значи, ви сте се прописно изгубили.

— Да. Однео нас је ветар.

Провели су на пучини 30 дана: Сернус трипут отвори своје смрзнуте шаке да нам то покаже. Требало је да путују само четири дана, као обично, али, ето, тај ветар. Онда, ни компас није баш нај бољи. Извадили су га из воде заједно са једним јапанским бродићем.

— А намирнице? — упита О'Неј.

— Имали смо нешто кокосових ораха, маниоке и плодове са хлебног дрвета. Било је ћумура и угља. Пошто смо појели храну, хватали смо по једну рибу дневно, а пили смо нахватану кишницу. Тешко смо подносили само ноћ, јер смо скроз били мокри.

Запитали смо их да ли знају где су се налазили у тренутку кад смо их пронашли.

— Како да не! Очекивали смо да стигнемо на острвце Ајфелик, недалеко од Јапа.

Командант баци поглед на географску карту и изненађен рече:

— Тачно! Тридесет пет миља од места где смо их нашли и 500 миља од Трака.

Док су се пресвлачили, питали смо се како бисмо ми изгледали да смо се нашли у њиховој кожи. За 30 дана 500 миља на странпутици, по невремену и без брода на видику.

— Питају, да ли бисте били добри да им дозволите да уреде мало своју пирогу — преведе тумач њихову молбу.

— Наравно — одговори О'Неј. — Али запитајте прво, каква их је невоља присилила да крену за Трак.

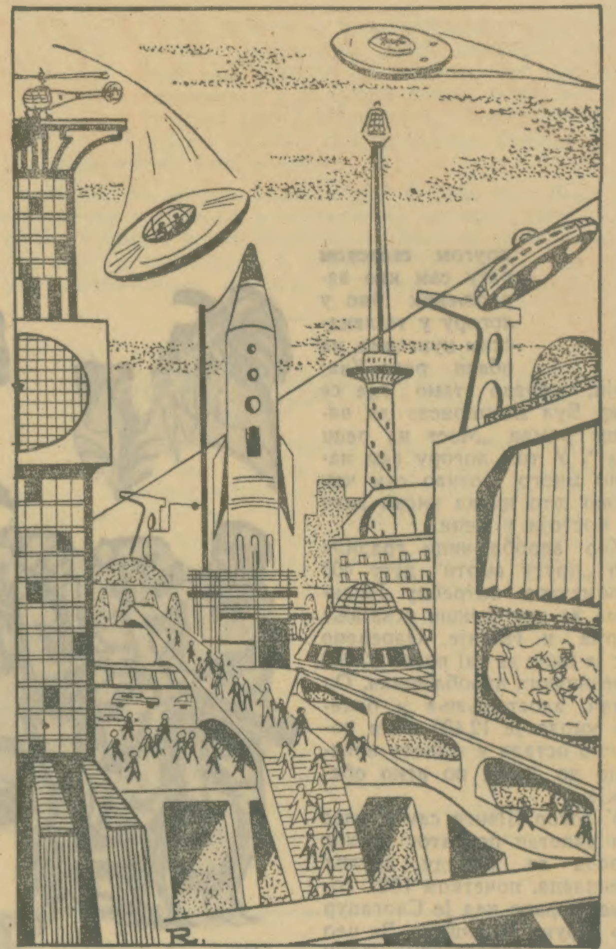
Сернус одговори и тумач преведе:

— Пошли су да купе цигарете.

— Само ради цигарета?

— Да. Само због њих. Све остало имају код куће.

Економ одмах пружи свакоме по пакло цигарета и они изиђоше на палубу. Све до краја путовања оправљали су свој бродић. Пушили су од јутра до мрака не питајући какве су цигарете којима смо их снабдели. Међу свим бродоломницима на Јужном Пацифику, верујем, од ових пет Микронежана никад није било чуднијих.

Свет у 21. столећу

У граду Ситлу, средишту државе Вашингтон, године 1962. биће одржана изложба под називом „Свет XXI столећа“. За организовање ове изложбе биће утрошено преко 10 милиона долара. а сматра се да ће је посетити више од 10 милиона лица са свих континената.

У пет хала и на отвореном простору биће експонати са темом „Човек у времену васионских бродова“. Ту ће бити изложени предмети за свакодневну употребу становника наше планете у XXI столећу, а који се сада налазе само „у главама и на цртаћим столовима инжењера и техничара“.

„Покретне степенице“ — проналазак човека 19. века — довешће посетиоце у „Колосеум“ у коме ће бити изложени предмети под насловом „Становници света на заједничком раду у предворју сутрашњице“. Ту ће се налазити домови, канцеларије и потпуно аутоматизоване фабрике. На галеријама „Колосеума“ биће постављене будуће улице једног града са радњама, кафанама, ресторанима и необичним возилима. Ту ће се налазити и намирнице које ће човек XXI века употребљавати, затим разне машине, извори електричне енергије, сировине и болнице будућности.

Група експоната под називом „Слике и звукови будућности“, приказаће посетиоцима каква ће у будућности изгледати телевизија, затим нове методе осветљавања и други уређаји намењени репродукцији звука, слика и светлости.

У оквиру ове изложбе биће организован „Булевар света“ у коме ће свака држава имати своју улицу тако да ће посетилац имати утисак да прелази из једне земље у другу.

Два стара писма

Два стара потамнела пергамента из 1611. године. Прво је писмо шведског краља Карла IX данском краљу Кристијану IV, а други је одговор на то писмо.

Овако пише шведски владар:

„Ми Карл, по милости божјој краљ у Шведској, краљ Гота, Венда и других народа, поручујемо теби, Кристијану IV, краљу Данске, да се ниси понео ни као хришћански ни као поштовања достојан краљ кад си без потребе и без узрока прекинуо мир који су наше круне пре 14 година склопиле у Штетину; кад си својом војском напао нашу тврђаву Калмар, кад си прегазио варош; кад си помоћу издајства заузео такође Еланд и Боргхолм и кад си тиме дао повод за проливање крви.

Ми се уздамо у бога свемогућега који је правичан судија да ће твоје неправедно понашање казнити и за њега ти се осветити. Да бисмо се измирили ми смо досад опробали сва средства. Ти си сваки наш предлог одбио. Кад се већ налазиш у нашој близини хоћемо да ти предложимо најједноставнији начин да бисмо једном начинили крај прегањању.

Дођи, као што су то радили стари Грци, с нама на отворено поље. Дођи са двојицом твојих слугу да нас двојица измеримо снаге. Ми желимо да се с тобом лично ухватимо у коштац. Будимо обојица без бојне опреме и без нарочитог оружја. Обојица да будемо обучени само у кожна одела и обојица да држимо у рукама мач. Та двојица слугу који нас буду пратили могу да буду у потпуној ратној опреми. По један од њих нека има по два пиштоља и мач, други нека има мушкету, пиштољ и мач. У колико се ти нашем позиву не одазовеш и не дођеш, више те нећемо сматрати за краља који љуби своју част, а још мање за војника.

Писано у нашем табору код Кисбеја 12. августа 1611“.

На овај „љубазан“ позив дански краљ је овако одговорио свом шведском „колеги“.

„Ми, Кристијан IV, краљ у Данској и Норвешкој и у другим странама, дајемо теби, Карлу IX, краљу Шведске на знање да нам је твоја сирово и нимало љубазно писмо преко неког обичног трубача уручено било. Ми такво писмо никад од тебе очекивали нисмо. Признајемо и знамо да пасји дани још нису прошли и да по свему судећи свом својом снагом господаре твојим мозгом и на њега утичу. Ми смо зато одлучили држати се оне пословице која каже да како год неко виче у планини тако му одјек и одговара. Зато ти одговор на твоје писмо овако поручујемо.

Што се првога тиче где пишеш да се нисмо понели као хришћански и поштовања достојан краљ и да смо ми прекршили штетински мир, говориш, разуме се, ствари које се не могу одржати и које нису истините. Говориш као један од оних који кукањем хоће да се оправда јер се не усуђује да мачем извојује оно што он сматра својим правом.

Крајња нужда натерала нас је на ово ратовање. Надам се да ћемо пред богом на судњем дану дати задовољавајући одговор. Али, тамо ћеш се наћи и ти. па ћеш и ти морати да положиш рачун за сву невину крв која је у том рату само твојом кривицом проливена. Мораћеш дати рачун и за све злочине које си починио твојим противницима и другим људима. Затим нам још пишеш да смо прегазили тврђаву Калмар, издајнички заузели град и још уз то Еланд и Боргхолм. И то све такође није истина. Ми смо тврђаву заузели часно. Морало би те бити срамота кад год само на то помислиш. Ти, јадниче хоћеш да важиш за доброг војника а дозволио си да ти град заузмемо пред носом.

Сам си крив. Ни најнужнијим потребама ниси снабдео та места. Шта ми говоримо, снабдео, ти си из њих одвукао и оно што су имала.

Што се, пак, оног двобоја тиче који нам предлажеш, тај нам предлог изгледа страховито смешан. Тебе је већ сам бог довољно казнио. Ми то добро знамо и зато нам се чини да је за тебе боље да останеш иза пећи него да се с нама бориш. Теби би био потребан добар лекар да ти поправи и на прави пут мозак изведе, а не да се с нама сретнеш и на двобој идеш. Срами се сам, ти, будало стара, а не да нападаш краља који држи до своје части.

Те своје навике највероватније си научио од старих баба. Оне су те које квоцају и своја уста стално употребљавају. Зато се остави писања и радије учини нешто друго. Опомињено те још да пустиш нашег гласника и наша два трубача. Противно свим обичајима ти си их као заробљенике држао. Тим својим поступком већ си показао своју кратку памет. Добро знај и памти да ако им најмање насиље учиниш да тиме ниси заузео ни Данску ни Норвешку. Не понашај се друкчије но што је дозвољено.

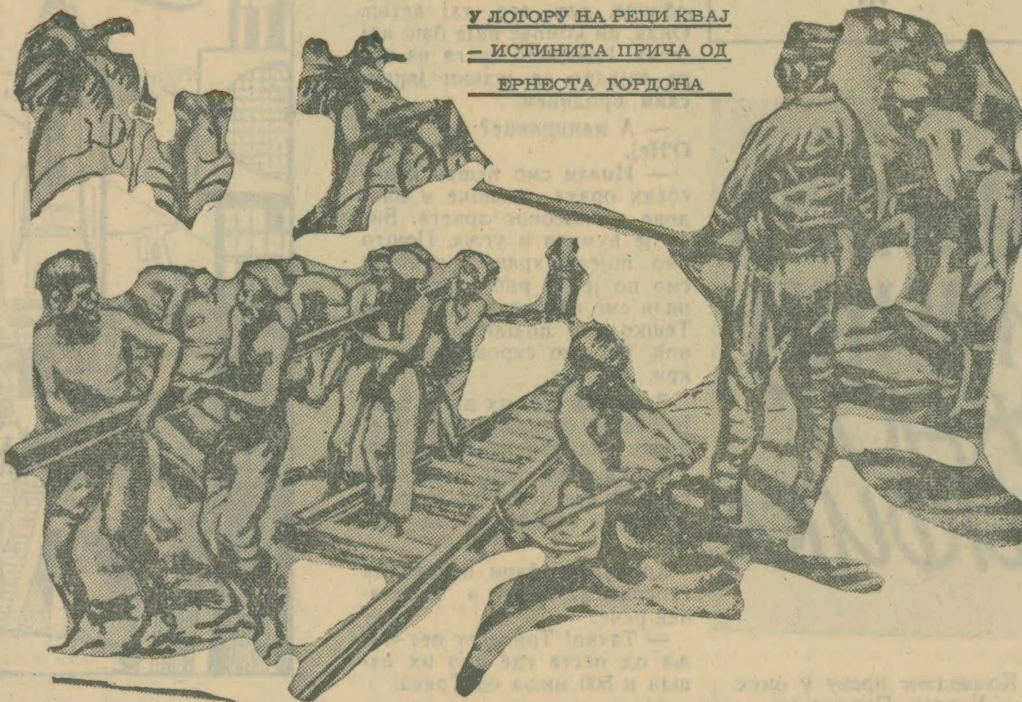
То је наш одговор на твоје сурово и нимало уљудно писмо.

Писано у нашој тврђави Калмар 14. августа 1611.“

Заиста „краљевска“ уљудност са обе стране.

Градили смо пругу смрти

ЖИВОТ ЗАРОБЉЕНИКА У ЛОГОРУ НА РЕЦИ КВАЈ – ИСТИНИТА ПРИЧА ОД ЕРНЕСТА ГОРДОНА

У другом светском рату сам као заробљеник био у логору у тајландским џунглама, на обали реке Квај Ноји, управо тамо где се Пјер Бул инспирисао да напише роман „Мост на реци Квај“. У том логору сам научио много: дознао сам чак и оно што никад нисам знао да постоји у мени.

Као заробљеници градили смо „пругу смрти“ дугу 400 километара потребну Јапанцима за што лакше освајање Бурме и Индије. Одређено нас је било за тај посао 62.000 савезничких заробљеника. Од глади, злостављања и болести умрло је 12.400 а ми који смо остали у животу носићемо до смрти по неко обележје.

У логор Шанги сам доспео као капетан познатог ирског одреда са хиљаду других бранилаца, почетком 1942. године, управо кад је Сингапур пао у руке Јапанцима. За цео дан смо добијали само једну малу порцију пиринча. Болесницима нису давани лекови. Санитарни уређаји су били више него бедни. Зато смо били срећни кад смо чули да ће нас упутити у нови логор на планинама Тајланда. Међутим, порадовали смо се прерано јер то место где се градила јапанска железница, било је пустошено разним епидемијама.

Првих недеља успели смо да сачувамо достојанство али смо осетили и пун бес раздражених чувара логора. Они који нису хтели да их поздрављају и они који им се нису довољно дубоко клањали били су дивљачки тучени што је утицало на морал појединаца.

Грађење пруге изискивало је напор какав не би могли поднети ни физички јачи ни боље храњени људи. Од ране зоре до мрклог мрака крчили смо пут кроз џунглу и вукли у корпама земљу. Под јаким тропским сунцем радили смо обучени у дроњке и спавали на земљи. Пошто смо добијали јако мале порције пиринча били смо принуђени да заваравамо глад куваним лишћем неког растиња.

Већ после неколико недеља оваквог рада и снажнији људи су се претварали у скелете. Кожу су нам прекривали чиреви јер су хигијенски услови били страшни. Некима су они кроз кожу и месо продирали до костију па су морали да им се ампутирају делови руку или ногу. Али чак ни осакаћени људи нису били поштеђени рада. У Шангију где сам провео највећи део времена у заробљеништву, људи су посртали од врућице и ипак долазили на радилиште. Кад би неко од њих пао не би смео нико да га прихвати све док се посао не заврши. Симуланти су везивани за дрво и ударани кундацима или тучени њиховим лопатама за рад. Тако везани, остављани су по цео дан да их пече тропско сунце и уједају инсекти.

Морал код заробљеника је почео полако да се мења. Познавали смо закон џунгле који је био немилосрдан. Људи су једни од других крали храну и одело или неку бедну уштеђевину и продавали Тајланђанима. Неки су чак потказивали другове да би се додворили чуварима.

Месецима исцрпљен грозницом, дизентеријом и шугом, добио сам и дифтерију. Тако сам 1944. године, после више од две године рада на „путу смрти“, био одведен у болницу која је припадала нашем логору. Али то није уопште личило на болницу — то је био један дуг отворен хангар кроз који је дувала промаја и у коме су се залегли сви могући гмизавци па и шкорпиони.

Мада сам био у полусвесном стању чуо сам како је један болничар казао другоме:

— Неће дуго, јадник.

Тог тренутка баш пролазили су туда и чули ове речи моји земљаци Милер и Мур. Ни један ни други, нажалост, нису дочекали крај рата. Милер је умро од дизентерије на броду и бачен је у море, а Мура су Јапанци разапели. Та два човека су заслужна за мој опоравак, јер кад су чули да од мене нема ништа, одмах су ме изнели из „болнице“ и пренели у једну колибу начињену од бамбуса где су ме лечили и хранили. После два месеца вратили су ме у живот, боље речено — у нов живот.

Док су ме неговали приметио сам да они имају у себи нешто што другима недостаје: били су чврсти и жилави толико да их ни глад ни смрт нису могли поколебати. У сваком случају дугујем њима што сам данас жив.

Требало је видети како су се заробљеници довијали на разне начине само да би остали у животу — неки су одлазили ноћу у села да од грађана траже храну и лекове. Други су правили протезе: вештачке руке од парчади дрвета и метала и продавали онима који нису имали те делове тела. Обућари су склепавали сандале од коже животиња. Ботаничари су проналазили у џунгли лековито биље за лечење болесника.

Од украдених делова монтирали су мале радио-апарате помоћу којих смо дознавали шта се у свету збива. Те вести су нам давале наду и храбриле нас.

Потреба за учењем била је повод да сами заробљеници овај логор назову „универзитет џунгле“ у коме се сваке ноћи дискутовало о многим проблемима. Користећи све што им је долазило до руку уметници су поучавали друге да цртају и вајају. Чак је створен и оркестар који је свирао на инструментима од бамбусових стабљика, дивљих биљака и тикава. Организовано је и једно мало позориште.

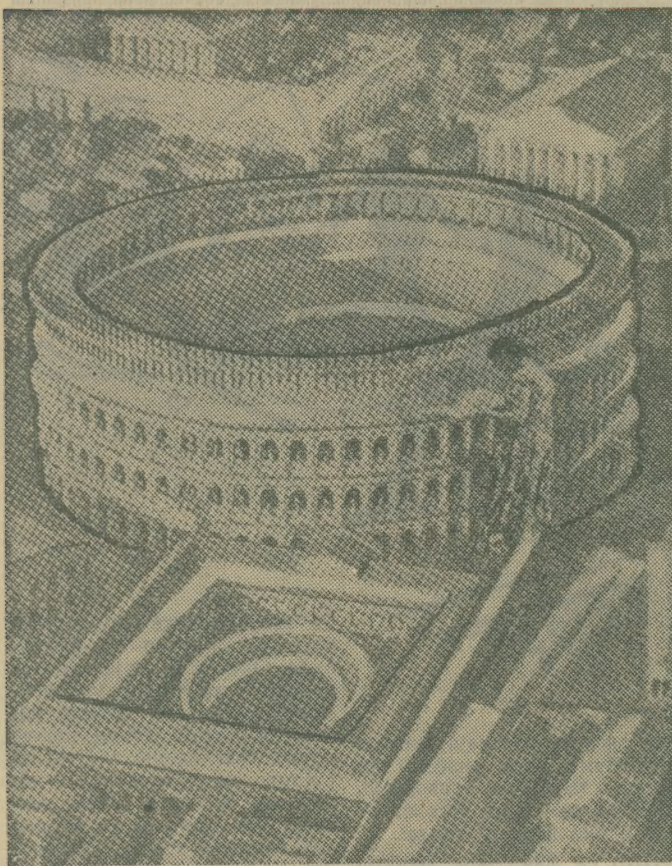
Вест о капитулацији Јапана дошла је у наш логор као гром из ведра неба. Наши тамничари су се престравили од репресалија због свирепости које су нам чинили. Уместо да их нападнемо ми смо запевали песму у хору. Певали смо пуном снагом тако да се орила цела џунгла.

Ми, који смо преживели изградњу „пута смрти“ пошли смо у нов живот, а на реци Квај Ноји оставили смо наше другове међу којима је било лекара, истраживача, професора, социјалних радника и разних других струка.

НЕ ПРИЈА ЈОЈ КЛИМА

Један пук британске армије недавно се из тропских крајева вратио у домовину заједно са својом маскотом, козом Тафи. Промена климе је козу веома тешко погодила: дрхтала је, кијала и кашљуцала, и тиме створила својим заштитницима много бриге и посла. Морали су да набаве вунено ћебе и гумени термофор да би је угрејали. Овако утопљена прездравила је, а да ли ће се потпуно прилагодити новој клими још се не зна.

Модел старог Рима

Ускоро ће туристи моћи да „лутају“ минијатурним улицама старог Рима, какав је био у доба процвата римске империје, за време Цезара. Модели Колосеума и околних зграда су само мали део пластичне слике старог града који ће бити изграђен у Риму.

Ипак није печурка

Минхенски ботаничар фон Гебел тражио је на испиту од неког студента, који се очигледно није претргао од учења, да му изложи својства печурке.

— Печурке — стао је да муца студент — печурке доле имају ноге, а горе шешир.

— Онда сам и ја печурка — суво га прекиде Гебел.

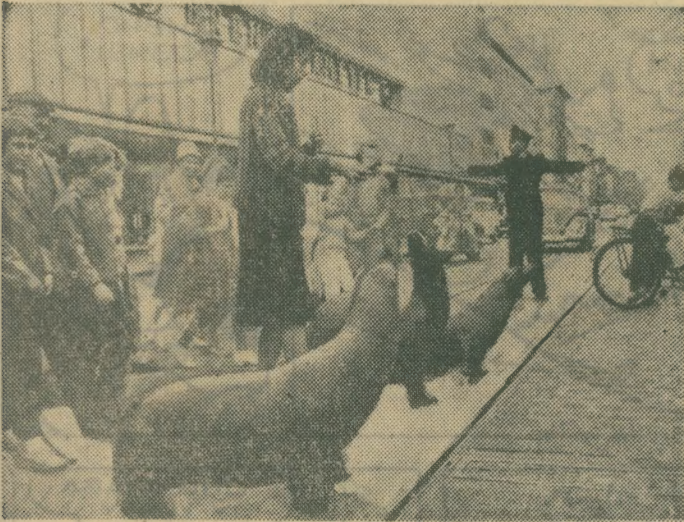

Да ли знате?

Пажња, долазе морски лавови!

Ниски, Шики и Шнуки, три морска лава из циркуса „Буш“ прелазе једну живу улицу у луци Бремен у Немачкој да би прекопута, у једној радњи, „купили“ неколико пари харинга за ручак.

Електрицитет од топлоте

Француски академици Франсис Перен и Зигфрид Клајн прочитали су у академији наука у Паризу 1. августа ове године свој заједнички извештај о стварању електрицитета из топлоте. Опит им је успео помоћу млаза јонизиране водене паре. Без обзира на то што су добили сасвим слабу струју, сматрају да ће усавршавањем направе за производњу електрицитета и усавршавањем других поступака моћи да произведу непосредно из топлоте и веће количине струје.

Европски преводилачки центар

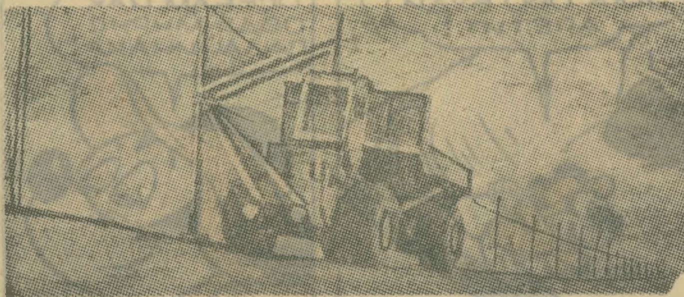
У граду Делфу у Холандији биће ускоро основан европски преводилачки центар, који ће располагати богатом библиотеком и свим савременим часописима, првенствено техничким из Совјетског Савеза. Задатак центра је да прати технички научни развитак и да најважније чланке из те области преводи на главне европске језике.

За слављенике 200 свећа

Џон Сендс и Мери Стервитер становници британског града Ситла, иначе добри познаници, рођени су исте године и истог дана па су заједно недавно свечано прославили свој стоти рођендан. Том приликом је у колач који је у њихову част направљен било забодено 200 свећа!

Камион са тролом

Овај огромни теретни камион са гумама широким 1,2 метра а високим 2,20 метра, чија се кабина налази 3,60 метра изнад земље, креће се помоћу електрицитета који добија преко троле. У сваком његовом точку се налази електромотор. Натоварен са 60 тона терета камион се ипак лако креће и уз нагиб од 15 степени. Електрични дизел-генератор од 335 коњских снага омогућује му да иде и ван тролејбуских жица. Направљен је за рудник бакра у америчкој држави Монтани.

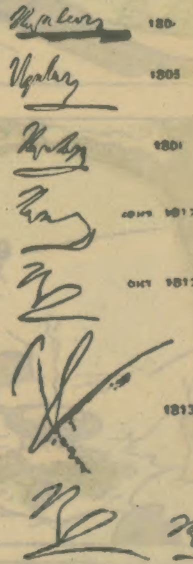
Када на точковима...

Холанђанин Жан Сворт, власник једне гараже, снабдео је једну стару емајлирану каду точковима, ланчаним преносником и мотором од мотоцикла. Као резервоар за бензин употребио је канту од воде, сагорели гасови излазе кроз две водоводне цеви. Као украс на предњем делу необичног возила налази се — славина за воду.

Сворт је свечано прошетао са својом кадом кроз улице града на увесељавање деце и одраслих. Чак иако нема намеру да своје необично возило користи као превозно средство, Сворт је њиме постигао много: број оних који своја кола доносе у његову гаражу на оправку, нагло се повећао.

Осам Наполеонових потписа

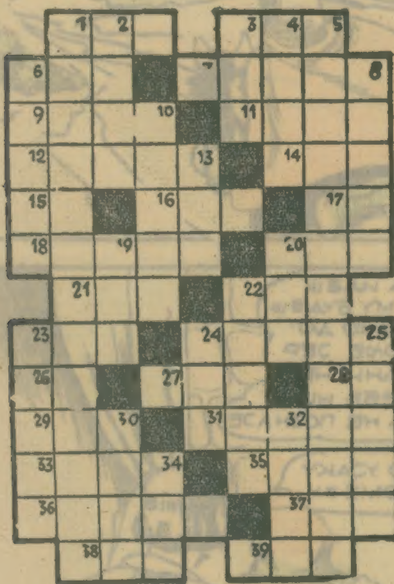
Наполеонов потпис из 1804. године, после његовог крунисања, веома је лепо уобличен али без презимена Бонапарта.

Касније, 1. октобра 1805. године, после победе код Аустерлица, Наполеонов потпис је смиренији и има цифраст завршетак. Али, већ после похода на Пруску, 1806. године, постаје грубљи, а 21. септембра 1812. године, кад је био у Москви, потпис се састоји из недописаних слова. У октобру 1812. године, при повлачењу из Русије Наполеон се потписује само једним словом, а 23. новембра 1813. после пораза код Лајпцига, његов потпис личи на реп од петла. У априлу 1814. кад је у Монтеблоу потписао акт о абдикцији цео потпис изгледа као сасушено стабло, а кад је доспео на острво Св. Јелену постаје ситан, као сваког бившег човека.

Водоравно: 1) Река у Перуу; 3) острво на Јадрану; 6) свеза; 7) личност из Гогољевог романа; 9) крпа; 11) један минерал; 12) једна од САД; 14) бања у Белгији; 15) свеза; 16) телефонски позив; 17) два слова, 18) град у Еквадору; 20) речно острво; 21) језеро у Северној Америци; 22) риба из врсте кечига; 23) узвик при јуришу; 24) врста јела; 26) два слова; 27) талас; 28) кратица за својеручно; 29) билијарски штап; 31) врста птице; 33) летопис; 35) пребивалиште; 36) део зидарског алата; 37) узвик; 38) река у Немачкој; 39) страно женско име.

Успровно: 1) Име и презиме оборкнеза у Ваљевској подгорини; 2) главни град Еквадора; 3) оружани сукоб; 4) град у Француској; 5) опера од Вердија; 6) становници највећег полуострва на свету; 8) музичка лествица; 10) татарско-хунско племе; 13) неман: 19) папагај; 20) острво на Преспанском језеру; 22) складиште за пшеницу; 23) основни закон једне државе; 24) остатак посеченог дрвета; 25) врста птице; 30) благајна; 32) наша планина; 34) наша река.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) врт; 4) Аил; 7) Бјалисток; 10) јат; 11) Ака; 12) ут; 13) пад; 15) РР; 16) ткач; 18) Раул; 20) Ами; 21) Улм; 22) Оњега; 25) ало; 27) ода; 29) бор; 31) Кампанија; 34) Т(рифковић) К(оста); 35) Ана; 36) ат; 37) елан; 39) Рона; 41) тек; 42) Вар.

Успровно: 1) Вјатка; 2) „Рат“; 3) тл; 4) ас; 5) Ита; 6) Локрум; 7) Бјут; 8) иза; 9) Карл; 13) Пчиња; 14) друго; 17) амо, 19) ала; 23) Елман; 24) одакле; 26) Бојана; 27) октет; 28) ам; 29) би; 30) ратар; 32) Пан; 33) нар; 38) ак; 40) Об.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ДОЦРТАЈТЕ

Шиљи нов ловачки кратак капут.

НЕВИДЉИВА СВЕТЛОСТ

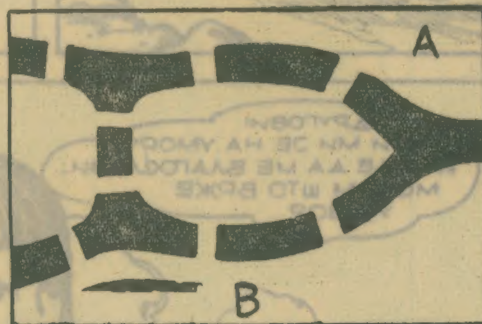
Кад вам буду дошли другови забавите их овом лако изводљивом игром. Опкладите се с једним од њих да неће моћи да види запаљену свећу мада му нећете везивати очи, док ће је сви остали јасно видети. Како ћете ово извести? Једноставно: држите свећу изнад његове главе.

Вода из затворене боце

Опкладите се са својим друговима да ћете из запечаћене боце која је пуна воде моћи да утолите жеђ а да ипак боцу не отворите. Разуме се да вам ово нико неће моћи да поверује. Напуните боцу водом, затворите је запушачем и запечатите црвеним воском, а затим је дајте друговима да провере да на њој нема никакав скривени отвор. Кад су се уверили да је боца исправна, ви је тада окрените наопако и у удубљење које постоји на дну готово сваке боце успите воду а затим је испијте. Једини услов да ваш „трик“ успе јесте да боца има на дну такво удубљење.

Сигурна опклада

То је мала доскочица. Кажите некоме да изиђе из собе на две ноге а да се у њу врати са шест. Ако се не сети ви му покажите: уђите носећи једну столицу.

ГРАД СА ОСАМ МОСТОВА

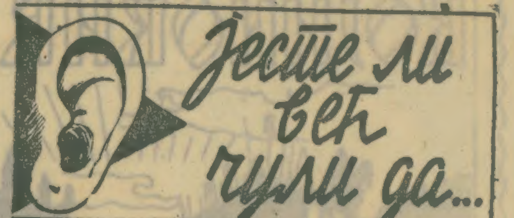
Један путник стигао је у непознат град који лежи на две велике реке. У граду има 8 мостова и он је одлучио да пређе преко свих. Али, путник не би желео да два пута пређе преко истог моста нити да пресече пут којим је већ прошао. Он намерава да крене од слова А и да стигне до Б. Можете ли да му помогнете и одредите путању којом треба да иде?

МАЂИЈСКА ПОРУКА

Ево начина да пошаљете једну тајну поруку као што чине неки јунаци у авантуристичким романима. Узмите једно ново перце и умочите га у лимунов сок, како иначе чините са мастилом, и напишите шта желите. Сок ће се осушити и после неколико тренутака хартија ће изгледати као да и није употребљена.

Да би ваш друг прочитао поруку, треба хартију да приближи електричној лампи или радијатору. Услед топлоте речи ће постати видљиве.

... све до три и по године дете уопште не осећа голицање — тврди један амерички научник.

... од животиња једино човеколики мајмун шимпанза може да се смеје.

... историјски тачне костиме позоришни глумци почели су да употребљавају тек у време Француске револуције. Пре тога глумци су играли све улоге у истим оделима, тојест оделима свог времена или у специјалном позоришном костиму који је служио за све прилике. Француски глумац Франсоа Талма (1763.—1826.) прекинуо је овај обичај кад је у трагедији „Брут“ обукао римску тогу.

... реч „реуматизам“ грчког је порекла и значи оно што је у покрету, што тече. Тиме се хтело рећи да је то болест која се на неки начин креће, сели из једног дела тела у други. Болест је добила своје име још пре 2000 година.

... за најстарији кључ на свету сматра се кључ којим се

затварао храм богиње Артемиде у Лузима, у шумовитој грчкој покрајини Аркадији. Овај кључ се чува данас у Уметничком музеју у Бостону, а потиче из 6. века пре наше ере.

... стари Словени облачили су се у знак жалости у бело.

... Египћани и стари Јевреји знали су за краставце још пре 4000 — 5000 година што се види са египатских слика и из библије. Европљани су, међутим, почели да једу краставце тек пре 2500 година. Краставци су са истока пренети најпре у Грчку где је

један град добио по њима име: Сикион — град краставаца.

МИКИ

WALT DISNEY

ХЕЈ, МИКИ! ЧЕЕЕКАЈ МЕ!

ДИВНО ВОЗИШ!

БОЖАНСТВЕН ДАН ЗА СМУЧАЊЕ! СНЕГ НЕ МОЖЕ БИТИ БОЉИ!

ОВАЈ ЗАР НИЈЕ ВРЕМЕ РУЧКУ?

ТИ СЕ ЈОШ СМУЧАЈ—АКО ЖЕЛИШ... ЈА ЋУ СПРЕМИТИ РУЧАК!

ФИНО! НЕЋУ СЕ ДУГО ЗАДРЖАТИ!

А ИМА Л' ОВДЕ У ОКОЛИНИ МЕДВЕДА?

НЕ МИСЛИ НА МЕДВЕДЕ...

...ОНИ СПАВАЈУ ЦЕЛУ ЗИМУ!

МЕД

АЛА ОВО БУДИ АПЕТИТ!

ОСЕЋАМ ЧАК ОВДЕ МИРИС ПАЛАЧИНАКА!

ТИ МИ РЕЧЕ ДА МЕДВЕДИ СПАВАЈУ ЦЕЛУ ЗИМУ!

МИЛОШ ВОЈИНОВИЋ

А ЈОШ ИСТОГ ЈУТРА ЈЕДАН КОЊАНИК ЈЕ ЈУРИО У ПРАВЦУ ШАР-ПЛАНИНЕ МИЛОШУ ВОЈИНОВИЋУ

СА СВОЈИХ 30 ЧОБАНА МИЛОШ ВОЈИНОВИЋ ЧУВАО ЈЕ СТАДА ОВАЦА НА ПЛАНИНИ

МИЛОШУ! ПОГЛЕДАЈ ТАМО, НЕКИ КОЊАНИК ЈУРИ К НАМА

ДА ДРУГОВИ ТО ЈЕ КОЊАНИК ИЗ МОГА ДВОРА

ГОСПОДАРУ МИЛОШУ, ПИСМО ЗА ТЕБЕ ОД ТВОЈЕ БРАЋЕ

ДРУГОВИ! МАТИ МИ ЈЕ НА УМОРУ И ХОЋЕ ДА МЕ БЛАГОСЛОВИ... МОРАМ ШТО БРЖЕ У ДВОР

МИЛОШ ЈЕ ОШИНУО КОЊА И ПОЖУРИО У ГРАД СВОЈОЈ МАЈЦИ

КАД ЈЕ МИЛОШ СТИГАО У ГРАД ПРЕД ЊЕГА СУ ИЗИШЛИ ЊЕГОВА МАЈКА И ДВА БРАТА

ЗАШТО СТЕ МЕ ПРЕВАРИЛИ, БРАЋО? ЗАШТО БЕЗ НЕВОЉЕ ГРАДИТЕ НЕВОЉУ?

НИЈЕ БЕЗ НЕВОЉЕ, СИ-

НЕ ХОДИ ДА ТИ СВЕ ИСПРИЧАМ

И МИЛОШУ ИСПРИЧАШЕ СВЕ КАКО ЈЕ И ШТА ЈЕ БИЛО.

ПРИСТАЈЕШ ЛИ ДА ИДЕШ УЈАКУ И ДА МУ БУДЕШ ОД ПОМОЋИ АКО ДОЂЕ ДО НЕВОЉЕ ЈЕР МИ НЕЗВАНИ НЕ СМЕМО. А ТЕБЕ НИКО ОД СВАТОВА НЕ ПОЗНАЈЕ

ХОЋУ АКО УЈАКУ НЕЋУ, ДА КОМЕ ЋУ

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" штампарско издавачко предузеће Београд, Македонска 31 Текући рачун број 101-707/1-82. Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900, полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200. полугод. 600 дин. Рукописи се не враћају.